

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Decentralizační procesy v evropských politických systémech –
případová studie Španělského království**

Aneta Černá

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Diplomová práce

**Decentralizační procesy v evropských politických systémech –
případová studie Španělského království**

Aneta Černá

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen
uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....

Ráda bych poděkovala panu PhDr. Mgr. Petru Jurkovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady, věcné připomínky, trpělivost a vstřícnost při konzultacích a při vypracování mé diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD	1
1. TEORETICKÉ VYMEZENÍ KONCEPTŮ	7
1.1 Koncept Federalismu	7
1.1.1 Federalismus a federace	11
1.1.2 Federální politický systém	15
1.2. Koncept regionalismu	17
1.2.1 Regionální stát.....	22
1.2.2 Decentralizace	25
2. DECENTRALIZACE ŠPANĚLSKÉHO KRÁLOVSTVÍ	27
2.1 Mezivládní vztahy mezi centrem a regiony.....	36
2.2 Baskicko.....	49
2.3 Katalánsko	55
2.4 Valencie	63
2.5 Kanárské ostrovy	68
2.6 Extremadura.....	71
ZÁVĚR	74
SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ	80
RESUMÉ	89

ÚVOD

Ve 2. polovině 20. století jsme svědky větší míry decentralizace v politických systémech států západní Evropy, v rámci kterých se objevuje snaha o autonomii substátních jednotek na centru. Tudíž současně s evropskou integrací dochází v některých státech k decentralizaci moci na nižší jednotky, čímž se zvyšuje jejich autonomie. Na tento proces budu ve své práci nahlížet jako na regionalizaci států, jehož základem je předávání kompetencí od národního centra směrem k regionům.

Podle významného autora konceptu regionalismu Michaela Keatinga (1998: 383) dochází k tomuto transferu moci na základě odlišných identit regionů, existenci specifických hodnot a zvyků, a to za účelem zachování specifčnosti a jedinečnosti, což je umocněno podporou regionálních identit. V souvislosti se zmíněnou definicí můžeme soudit, že se s tímto fenoménem setkáváme především v multinárodních státech, kde vedle sebe koexistuje více národnostních skupin, které žádají větší pravomoci v rozhodovacím procesu. Z tohoto důvodu jsem si ke svému zkoumání vybrala Španělské království, které splňuje kritéria regionalizovaného státu¹.

Ve své práci představím španělský teritoriální management, v rámci něž bude kladen důraz na vhodnou teritoriální strategii s cílem udržení rozdělené společnosti v jednom státě. Důležité je, si uvědomit, že jak mezinárodní společenství, tak i národní stát prochází konstantními změnami, které transformují jejich podobu. Pod vlivem globalizace, evropeizace a politických, ekonomických a sociálních změn došlo k redefinici národního státu. Změny se dotkly hlavně centralizace a absolutní suverenity, kdy v politických systémech dochází k větší míře decentralizace a přesunu pravomocí na nižší substátní jednotky (přesun probíhá i na supranacionální úrovni). Nicméně význam národního státu se z mezinárodního prostředí nevytratil. V tomto kontextu můžeme mluvit o tom, že forma zůstala stejná, ale změnil se obsah, který vykazuje nové vnitřní a vnější uspořádání.

Podle J. Loughlina (2013: 11–14) můžeme identifikovat určité trendy v teritoriálním vládnutí, které vedly k transformaci národního státu:

¹ Mezi tyto kritéria patří proces zvyšování pravomocí substátním jednotkám (vzniklým paralelním centrům moci) na úkor centrální vlády. Současně jsou však tyto subjednotky stále podřízeny centrální vládě.

1. Odchýlení se od procesu centralizace k decentralizaci – můžeme identifikovat několik typů decentralizace např. politickou, administrativní, industriální či ekonomickou. Decentralizace se stala odpovědí na nefunkční centralizované byrokratické systémy.
2. Opouštění teritoriální symetrie ve prospěch asymetrie a uznání odlišností – v rámci tohoto teritoriálního trendu se vyprofilovaly samosprávy a územní jednotky (regiony), které měly možnost se aktivně podílet na řízení záležitostí, které se jich bezprostředně dotýkaly.
3. Z „regionalizace“ k „regionalismu“ – v rámci regionalismu došlo k převzetí kontroly významných regionálních vůdců nad svými regiony, které byli schopni politicky, sociálně, kulturně a ekonomicky spravovat. Tento trend vedl k ustanovení politických a administrativních regionů jako výrazu principů subsidiarity a partnerství.
4. Více-úrovňové vládnutí – zahrnující vládnutí na více úrovních (supranacionální, státní, substátní), čímž dochází logicky k zahrnutí většího počtu aktérů (EU instituce, regiony, místní orgány a soukromý sektor).
5. Nehierarchické vztahy mezi vládami – regionální a místní vlády si mohly samy rozhodnout, jaký si zvolí politický přístup či institucionální formu v rámci nastavených parametrů ústřední vládou.
6. Od fiskální centralizace k fiskální decentralizaci – politická decentralizace na regionální a lokální úroveň s sebou nesla i fiskální autonomii na některé z těchto úrovní.

Všechny tyto trendy měly výrazný vliv na současnou podobu národního státu, který je, i přes značnou proměnu od původního konceptu vestfálského (suverénního) státu, stále významným aktérem v systému vládnutí. Jako aktér mezinárodního systému však musí počítat se spoluprací s ostatními aktéry. Významná teritoriální (prostorová) restrukturalizace pravomocí směrem k nižším jednotkám vedla k posílení substátní úrovně a v některých případech i k vytvoření nových politických regionů. Regiony, jakožto nové politické entity, vzešly tedy ze soudobého trendu opuštění centralizace a konceptu národního státu. S ohledem na výše nastíněné změny mohou říci, že substátní regiony se stávají výrazným znakem západních evropských politických systémů.

Španělské království je exemplárním případem pro studium regionů a jejich významu v novodobé politologii, a to díky jeho unikátní decentralizované struktuře, která umožňuje regionům jednat jako političtí aktéři. Díky procesu decentralizace nám Španělsko vytváří prostor ke zkoumání fenoménů spjatých se substátní úrovní, na myslí mám např. studium substátních stranických soustav, které výrazně ovlivňují ráz španělského politického systému. Současně se zde můžeme zaměřit na mezivládní a ekonomické vztahy mezi centrem a substátními jednotkami.

V průběhu 20. století Španělsko prošlo zajímavým historicko-ústavním vývojem. Od 70. let můžeme pozorovat postupnou decentralizaci Španělska do současné podoby. Tento proces decentralizace probíhal společně s demokratizací, což není typické. Většinou se proces decentralizace děje na základě dlouhodobého procesu a na popud zdola tzv. *bottom-up* procesem, tedy za předpokladu volání substátních jednotek po větší autonomii. Ve Španělsku tomu tak bylo na základě *top-down* procesu, kdy pokyn vyšel z centra jakožto snaha o vymaňování se z nedemokratické minulosti². Španělsko neboli *Estado de las Autonomías* se skládá ze 17 autonomních společenství, která disponují odlišnou mírou autonomie. Nicméně na počátku decentralizačního procesu stála myšlenka symetrického ustanovování pravomocí společenstvím (*café para todos*³), avšak v praxi se ukázalo, že některé regiony jsou silnější než ostatní, a proto jsou schopné si vydobýt lepší postavení.

Tématem mé práce jsou tedy decentralizační procesy v evropských politických systémech se zvoleným případem Španělského království. Cílem mé práce bude na základě analýzy výlučných pravomocí, určit rozsah autonomie zkoumaných regionů v závislosti na jejich statutu. Důraz bude kladen na soudobé trendy v teritoriálním vládnutí, které se vyskytují v západní Evropě, potažmo ve Španělském království. K naplnění cíle nám budou sloužit níže vymezené otázky:

- *Odpovídá proces předávání moci regionům ve Španělsku ve větší míře federalizaci, či regionalizaci?*

² Nicméně je důležité si uvědomit, že Španělsko bylo velmi heterogenním státem, ve kterém byly silně zakotvené etnicko-teritoriální zájmy převážně historických národů. Tyto zájmy musely být brány na zřetel. Z tohoto důvodu španělská vláda přistoupila k decentralizaci z centra, aby uspokojila požadavky historických národů a jejich právoplatný nárok na autonomii, kterou již v minulosti disponovaly.

³ *Coffee for all.*

- *V jakých aspektech odpovídá vývoj regionálního stupně veřejné moci a jejich postavení v politickém systému konceptům regionalismu a federalismu?*

Podle zvolených výzkumných otázek je patrné, že moje práce se bude snažit o komplexní konceptualizování a aplikování termínů federalismu a regionalismu, které jsou jednou z možností vyjádření „funkční“ decentralizace. Teritoriální politika je součástí evropské politologické agendy již více než 30 let (Hepburn-Detterbeck, 2013: 76) a v případě americké politologie ještě mnohem déle. Z tohoto důvodu jsem schopná vycházet z celkem uceleného terminologického základu. Avšak je důležité si uvědomit, že pod vlivem změn se odborně-politologická debata neustále vyvíjí. Tudíž teoretická část mé práce se bude zabývat uchopením výše zmíněných fenoménů v soudobé politologické praxi.

V rovině konceptualizační můžeme říci, že federalismus a regionalismus obsahují prvky, které je činí podobnými. Avšak daleko více prvků je odlišuje. Oba trendy se vztahují k myšlence ústřední vlády toužící po větší míře autonomie a decentralizaci za účelem zachování tradic minorit i majorit. V podstatě hlavní rozdíl mezi fenomény spočívá v dělbě vertikální moci – v regionalismu většinou chybí (nebo je jen dílčí), naopak ve federalismu je zcela samozřejmá. Regionalismus také pracuje s asymetrickými institucemi a kompetencemi a soudní moc je realizována na úrovni centralizovaného státu. Tudíž v rámci regionalismu je důležité legislativní rozhodnutí, kdežto základ federalismu spočívá v ústavě. Federalismus není „pouhým“ vyjádřením získání autonomního statutu (jako v případě regionalismu), ale subjekty disponují také statusem „spoluvůrce“ společného celku (federace). V neposlední řadě je také federalismus více skloňován v ideologických nebo doktrinárních konotacích (Stângaciu, 2014: 102–103).

První kapitola mé teoretické části bude věnována definování fenoménu federalismu a jeho odlišení od dalších pojmů⁴, které jsou s federalismem spojeny. V této části jsem vycházela zejména z klasických teoretických přístupů ke studiu federalismu (Preston King, William Rikker, Michael Burgess, Daniel J. Elazar, Arend Lijphart, Ronald L. Watts, Wilfried Swenden), které jsou schopné komplexně postihnout problematiku federalismu a jeho definování. Hlavní oporou v této části mi byla ucelená publikace *Routledge Handbook of*

⁴ Federace a federální politický systém. Toto rozlišení pojmů jsem převzala od Michaela Burgesse, který se zabýval konvenčními definicemi a terminologiemi za účelem porozumění a vysvětlení federalismu. Jeho hlavní snahou bylo zdůraznění důležitých rozdílů mezi těmito odlišnými termíny.

Regionalism and Federalism od skupiny autorů Loughlina, Kincaida a Swendena. Tato publikace představuje souhrnné znalosti o problematice federalismu a regionalismu. Neomezuje se však pouze na teoretický popis zmíněných fenoménů, ale poskytuje i celou řadu analytických příkladů, díky čemuž si můžeme utvořit celkem jasný obraz o současných trendech v teritoriálním vládnutí. Zároveň je v publikaci výstižně popsán případ Španělského království od španělského politologa F. Morata.

Další část se zabývá regionalismem a jeho odlišením od konceptu regionalizace. Toto odlišení obou výrazů je důležité pro pochopení následujících procesů, které probíhají ve Španělském království. Nedílnou součástí této kapitoly bylo také definování regionu jakožto sociálně konstruovaného pojmu. Ohledně otázek regionalismu jsem čerpala převážně z díla M. Keatinga *The New Regionalism in Western Europe: Territorial Restructuring and Political Change*. Keating byl schopen v této knize postihnout hlavní změny, se kterými se potýkaly západní státy Evropy. Pod vlivem globalizace a evropské integrace došlo k restrukturalizaci politického prostoru a povzbuzení „nové formy“ politické mobilizace – regionu. Podle Keatinga tyto regiony překračují hranice a regionalismus pro něj představuje komplexní fenomén zahrnující kulturu, ekonomiku a politiku. Nicméně Keating není jediným autorem zabývajícím se regionalismem, vycházela jsem zde i z dalších děl (Thomas Hueglin, David Prytherch, Louise Fawcett, John A. Agnew, John Loughlina apod.). Na tuto kapitolu navazuje část zabývající se regionálním státem, který je chápán jako tzv. hybridní stát. Koncept hybridního státu představuje odpověď na změny v mezinárodním prostředí a teritoriálním vládnutí. Pod tlakem změn dochází k proměně národního státu a z politického prostředí se vytrácí tzv. „čistě“ federální či unitární státy. Na jejich místo naopak nastupuje „hybridní“ stát, který kombinuje prvky těchto zmíněných typů států. V této části jsem čerpala hlavně z díla J. Loughlina *Reconfiguring the nation-state: Hybridity vs. Uniformity*.

V navazující empirické části budou aplikovány koncepty federalismu a regionalismu na Španělské království, respektive na jeho konkrétní historické a nehistorické autonomní regiony. Komplementárním cílem mé práce bude totiž zjištění, zda se jednotlivé fenomény (a předávání kompetencí) projevují odlišně v návaznosti na statut (historický či nehistorický) autonomních společenství ve Španělsku. Pro pochopení daného tématu je důležité nastínit si vývoj předávání kompetencí z centra do regionů, tudíž se v úvodní části nevyhnu krátkému historickému exkurzu. Proces decentralizace španělského politického systému je úzce spojen s přijetím Ústavy v roce 1978. Z tohoto důvodu bude hlavní zřetel

kladen na její znění a promítnutí se do politické praxe Španělského království. Následně se zaměřím na mezivládní vztahy mezi centrem a regiony, které jsou charakterizovány silným konfliktním potenciálem, který je důsledkem nedostatečné institucionalizace mechanismu artikulace zájmů regionů na centrální úrovni.

Míra a rozsah pravomocí jednotlivých regionů byly výsledkem bilaterálních dohod mezi centrem a konkrétním regionem, které byly posléze zaneseny do autonomních statutů společenství. Tudíž pozornost nebude ubírána pouze k ústavnímu pořádku, ale také k autonomním statutům, které jsou pro každý region specifické a které představují jakousi „ústavu“ jednotlivých společenství. Následně se již zaměřím na vybrané případy teritoriálních jednotek (regionů). Zkoumanými entitami budou Baskicko a Katalánsko jakožto představitelé historických regionů, jako případy nehistorických regionů byly zvoleny Kanárské ostrovy (představující ostrovní část Španělského království), Extremadura (nejchudší region Španělska)⁵ a Valencie.

V těchto pěti exponovaných regionech (Baskicka, Katalánska, Valencie, Kanárských ostrovů a Extremadury) se zaměřím na rozdělení moci na zákonodárnou a výkonnou. Hlavní zřetel zde bude však kladen na výlučné pravomoci, kterými jednotlivé regiony disponují. Podle Ústavy Španělského království by měly větší autonomii (a s tím spojené i větší pravomoci) požívat historické regiony, které na základě svých legitimních požadavků byly schopné si zajistit autonomní statut mezi prvními. Nicméně nejednoznačné rozdělení pravomocí a postupu při udělování autonomie otevřelo prostor pro získání poměrně rozsáhlých pravomocí i regionům nehistorickým. V této části budu vycházet hlavně ze znění autonomních statutů jednotlivých autonomních společenství.

⁵ The Local Spain. *Rich and poor divide of Spanish regions revealed* (<http://www.thelocal.es/20150721/rich-and-poor-divide-of-spanish-regions-reveal>, 20. 2. 2016).

1. TEORETICKÉ VYMEZENÍ KONCEPTŮ

1.1 Koncept Federalismu

Pojem federalismus se potýká s nejednoznačnou definicí, která plyne z jeho multidimenzionálního charakteru. Tento multidimenzionální rozměr v sobě zahrnuje teorii i praxi vlády či lépe strukturu uspořádání i proces jeho nastolení (Elazar, 1987: 2–3), taktéž se jeho význam v průběhu staletí proměňoval, avšak vždy odkazoval ke spojení jednotek do většího celku (Vykoupilová, 2007: 13). Z tohoto důvodu by měl být federalismus chápán v jeho obou významech – v užším jako mezivládní vztahy a v širším jako kombinace autonomního vládnutí a sdíleného vládnutí v rámci ústavně nastaveného sdílení pravomocí založených na necentralizovaném základě (Elazar, 1993: 190).

Po konci studené války jsme svědky rozšíření federálního modelu napříč kontinenty do několika států⁶. Model federálního uspořádání tedy nebyl striktně spojen s formálními federacemi. Rozšířen byl i do systémů *de iure* unitárních, které přejaly některé viditelné federativní prvky do jejich ústav či politických systémů. Na mysli mám soudobý trend směřující k teritoriální decentralizace ve VB, Španělsku a Itálii. Tento proces naznačuje, že federální idea nabývá statusu *zeitgeist*, který ve svém díle *Federalism: Origins, Operation, Significance* (Riker, 1964) předpověděl W. Riker. Riker se zde zmiňoval o 20. století jako o „Age of Federalism“ (Burgess, 2013: 45–46) a výrazně přispěl k moderní konceptualizaci federalismu. Díky tomu bývá řazen mezi stěžejní autory zabývající se federalismem (viz Vykoupilová, 2007, Volden, 2004).

Podle Rikera (1975: 101–102) je federalismus politickou organizací, ve které je činnost vlády rozdělena mezi regionální a centrální vládu takovým způsobem, že každá z nich má vliv v určité oblasti na finální rozhodnutí⁷. Riker také zdůraznil význam stranického systému. Pracuje s premisou, že pokud státní strany pronikají i na regionální úroveň, tak je federální systém více centralizovaný.

Zásadním bodem jeho teorie bylo vysvětlení původu federálního systému jakožto vyjednávání mezi politickými lídry s expansionistickými a

⁶ Belgie (1993), Ruska (1993), Argentiny (1994), Etiopie (1995), JAR (1996), Nigerie (1999) atd.

⁷ „Federalism is a political organization in which the activities of government in such way that each kind of government has some activities on which it makes final decisions“ (Riker, 1975: 101–102)

militaristickými zájmy. Je zde tedy patrný význam aktérů zapojených do federálního vyjednávání a tvoření politických rozhodnutí uvnitř federálních institucí. Avšak samotnému federalismu Riker přisuzoval malý význam týkající se politických výsledků. Stejně tak hodnotil i instituce federalismu, které považoval za irelevantní (Volden, 2004: 104–107). Tento fakt byl dán tím, že Riker se soustředil na USA, kde se prostřednictvím tohoto konkrétního příkladu snažil postihnout základní rysy vzniku federací a federalismu. Za hlavní motiv vzniku federací označoval válečnou hrozbu, která po pominutí zapříčiní i samotný rozpad federace či její přeměnění v unitární unii (Šimíková, 2009:5). Z tohoto důvodu pro něj federalismus nebyl významný, protože po odeznění hrozby se vytrácí jeho smysl.

Dalším významným autorem zabývajícím se federalismem je D. J. Elazar, který přispěl do odborné debaty svým rozlišením federalismu jako obecného pojmu a jeho specifických forem. Současně Elazar přišel s paradigmatem proměny mezinárodního systému, v jehož rámci již suverénní a unitární státy ztrácejí na významu a na jejich místo je dosazen stát s redukovanou státní suverenitou zahrnující některé prvky federálního charakteru či stupně decentralizace (Watts, 2000: 155). Elazar se ve svých pracích věnoval jak teorii, tak i praktickému projevu federalismu.

Elazar definuje (1985: 30) federalismus jako politický fenomén, který kombinuje autonomní vládnutí („*self-rule*“) a sdílené vládnutí („*shared rule*“) ve smluvním spojení sdílené moci (Elazar, 1987: 13–14). Tento koncept smlouvy je podle něj esencí federalismu. Na rozdíl od Rikera Elazar zdůrazňuje význam institucí a institucionálního rámce pro dosažení cílů federalismu. V tomto bodě čerpá z práce A. Lijpharta, který formuloval pět hlavních atributů federalismu:

1. Psaná ústava, která specifikuje rozdělení pravomocí a záruky jak centrální, tak regionální vládě, že jejich pravomoci jim nebudou odebrány.
2. Bikamerální parlament, ve které jedna komora reprezentuje lid jako celek a druhá jednotlivé jednotky federace.
3. Reprezentace menších jednotek ve federální komoře bikamerálního parlamentu.
4. Právo jednotlivých jednotek být zapojen do procesu změny federální ústavy, ale mít možnost změnit jejich vlastní ústavu jednostranně.

5. Decentralizovaná vláda, ve které má regionální vláda relativně velké pravomoci v komparaci s regionální vládou v unitárních státech.

(Lijphart, 1975 :107–108).

Všechny výše zmíněné body jsou ústavně garantovány jako součást *polity* (Elazar, 1985: 30).

I když si byl Elazar vědom rozdílu mezi normativním a deskriptivním diskurzem užívání pojmu federalismus, tak často inklinoval k jejich zaměňování, což způsobilo pojmovou nejednoznačnost. Na tuto ambivalenci reagoval P. King ve svém díle *Federalism and Federation*, kde rozlišil pojmy federalismu a federace jako normativní a deskriptivní pojmy (King, 1982: 20).

V tomto kontextu se Watts (2000: 163–164) domnívá, že je nutné odlišovat tři termíny:

- 1) „*Federalismus*“ jako normativní koncept.

- 2) „*Federální politický systém*“ jako obecně deskriptivní termín zahrnující varianty politického systému kombinující prvky „*self-rule*“ a „*shared rule*“, tak jak je definoval Elazar.

- 3) „*Federaci*“ jako jednu ze specifických forem či druhů federálního politického systému.

Burgess (2013: 45–46) poukazuje na to, že období po konci studené války přineslo nový impuls do výzkumu federalismu. V tomto období totiž vzniklo několik typů federálních modelů, které se nevězou pouze k formálním federacím. Naopak zahrnují i *de iure* nefederální státy, které však v praxi přejímají některé federální prvky, jenž mohou být zaneseny v ústavách či se objevují v jejich politických systémech. K těmto případům Burgess řadí VB a Španělsko, které se vydaly směrem k teritoriální decentralizaci, která v některých případech kopíruje federální myšlenku. Někteří autoři o tomto období píší jako o „oživení federalismu“⁸(viz Karmis-Norman, 2005) což úzce souvisí s „probouzením“ se lokálních a regionálních identit uvnitř států. Je tedy důležité si uvědomit, že tyto federální tendence se začaly objevovat ve státech, které by se daly označit jako multinárodní, multietnické, multijazyčné, a kde se vyskytuje

⁸ „*The revival of federalism*“

více náboženských skupin žijících vedle sebe. Často tyto státy volily tuto strategii za účelem udržení *statu quo*, tedy za udržením celistvosti státu a zabránění jeho možnému rozpadu pod tíhou národnostních, etnických či náboženských menšin.

Odborná debata týkající se federalismu tedy není ničím novým a v politických systémech rezonuje již od 18. st., kdy na federativním principu vzniklo USA. Nicméně nový impuls do studia tohoto trendu vnesla rekonceptualizace národního státu. Tato změna souvisí s přesunem vládnutí (*governance*) na rovinu substátní či supranacionální. Tento proces je doplněn transformací státního uspořádání, kde prim přestává hrát unitární a centralizovaný vestfálský stát a na jeho místo nastupuje stát decentralizovaný, který může nabývat různých podob a průvodních jevů vzájemně se překrývajících⁹ (Dančák-Hloušek, 2007: 7–8).

Řada autorů (viz Watts, Heywood, Sørensen, Encarnación) se domnívá, že k tomuto transferu moci dochází v důsledku zájmu občanů volajících po lepším přístupu k politickým (demokratickým) institucím. Federalistická struktura totiž lépe umožňuje lidem ovlivňovat a participovat na demokratickém procesu. Nicméně výrazným faktorem, v tomto kontextu předávání pravomocí nižším substátním jednotkám, je bezpochyby globální vzestup regionálně definovaných identit, s nimiž souvisí poptávka po sebeurčení a autonomii. Zvýšení tlaků na centrální vládu ze strany substátních jednotek vzniká převážně ve státech, které jsou charakterizovány jejich etnickou, jazykovou a náboženskou diverzitou. V takto rozdělném prostředí se federalismus stává schůdným řešením pro dosažení určité míry stability¹⁰ (Encarnación, 2004: 58–59). Dalším komplementárním jevem je globalizace. Hlavní důraz je kladen převážně na transnacionální ekonomickou spolupráci, která vedla k erozi státních hranic tradičních národních států. Doprovázejícími jevy globalizace byly také rozvoj masové komunikace a technologie, které mj. měly vliv na rozšíření propagace lokálních jazyků.

Ke konci 20. století došlo tedy k několika změnám v oblasti politické, sociální a kulturní, které výrazně ovlivnily sféru politické legitimacy v liberálních demokraciích a federalismu. K těmto změnám se počítá výše zmíněný technologický pokrok a ekonomická globalizace. Nicméně důležité místo zde

⁹ Tento jev souvisí s procesy regionalizace, devoluce, federalizace.

¹⁰ I přesto, že byl tento argument velmi silný, tak se můžeme setkat s nefungujícími federacemi – v min. to byla hlavně Jugoslávie a ČSSR, které však mj. selhaly, protože nebyly založeny na demokratickém principu.

nachází i tzv. kulturní a národní obrat, který byl úzce provázán se snahou různě definovaných skupin o získání uznání v rámci současného politického systému. Tyto snahy byly spojeny převážně s národními minoritami¹¹, domorodými obyvateli a transnárodními migranty. Jednotlivé státy (Kanada, VB a Španělsko) se snažily dosáhnout konsensu mezi centrální vládou a těmito minoritami za cenu udržení kompaktního státu. Tento konsensus se často dosahoval díky převzetí některých prvků federálního vládnutí. Z tohoto důvodu se federalismus již nevztahuje pouze k federacím, ale je aplikován i do systémů, které se vykazují značnou decentralizovanou strukturou, která poskytuje prostor pro seberealizaci těmto minoritním národům. Minoritní národy jsou v tomto kontextu definovány jako teritoriálně koncentrované skupiny s regionální identitou, která je odlišná od národní identity většiny obyvatel státu. Odlišnost je často spojená s jiným historickým vývojem, se specifickým jazykem, odlišným náboženstvím, kulturou apod. Některé z nich mohly také v minulosti disponovat svým nezávislým státem. Často se s nimi pojí touha po uznání jejich specifičnosti, a tím i získání možnosti autonomie (Requejo, 2013: 34).

V následující části bych se zaměřila na definování klíčových pojmů, které jsou úzce spojeny s federalismem. Důraz zde bude kladen hlavně na vysvětlení rozdílů mezi odlišnými výrazy, které často vykazují nejasnosti a zmatení kolem jejich významu. Důležitým milníkem ve studiu federalismu bylo již výše zmíněné odlišení pojmů „federalismu“ a „federace“, které provedl v 70. letech King. Nicméně do odborného diskurzu se toto rozlišení dostává o dekádu později, kdy již neplatí synonymní vztah mezi těmito pojmy. Z tohoto důvodu se nejprve budu věnovat rozlišení těchto dvou pojmů. Následně se zaměřím na význam federálního politického systému.

1.1.1 Federalismus a federace

Oba koncepty jsou nedílnou součástí politických přesvědčení, praxe a chování. Zároveň se termíny vztahují k formálnímu uznání složitosti lidských vztahů, která plyne ze spojování různorodých jednotek do většího a komplexního celku jednoho státu. Nicméně každý z těchto termínů se staví k tomuto uznání s odlišným přístupem. Avšak můžeme vypožorovat určitý vztah mezi těmito výrazy, který byl demonstrován Kingovým tvrzením: „*ačkoliv zde může být*

¹¹ Myšleno jako ekvivalent k výrazu „*stateless nations*“ užívaného v analytické literatuře věnující se nacionalismu. Nevztahuje se tedy k minoritám žijícím mimo území svého mateřského státu (např. k maďarským menšinám žijícím na území Rumunska).

*federalismus bez federace, tak zde nemůže být federace bez nějakého projevu federalismu*¹² (King, 1982: 76). Tudíž si můžeme povšimnout, že oba výrazy se nějakým způsobem ovlivňují. Respektive přímý vliv federalismu na federaci je z výše zmíněného explicitní¹³.

V politické vědě se ustálilo základní rozlišení mezi těmito výrazy, které definuje federalismus jako:

„Federalismus je široce uznáván jako normativní pravidlo, které doporučuje konkrétní nastavení hodnot a principů, které při jejich aplikování v praxi vytváří úroveň institucionalizace, která produkuje federaci jako jednu z možností federální formy“ (Burgess, 2013: 46). Watts k tomu dodává, že federalismus představuje pragmatickou techniku efektivnosti, která závisí na vztahu konkrétních forem, ve kterých se realizuje či je přizpůsobena konkrétním politickým a ekonomickým podmínkám (Watts, 2013: 25).

Současně je federalismus dynamickým (Nathan, 2006: 502), flexibilním a adaptabilním fenoménem, který je schopen odpovědět na řadu výzev plynoucích z globalizace, evropské integrace a také je schopen vyřešit odlišné druhy konfliktů a to jak etnických, tak i mezinárodních¹⁴. Nicméně autoři T. Hueglin a A. Fenna dodávají, že aby platilo toto tvrzení, je nutné, aby studovaný režim byl demokratický. Tudíž demokracie a federální ústava je podle nich esencí federalismu (Hueglin – Fenna, 2006: 36).

Z toho vyplývá, že federace je konkrétním projevem federalismu a je chápána jako určitý typ státu. Podle původní Kingovy definice můžeme federaci označit za:

*„Institucionální dohodu odlišující formu suverénního státu na základě toho, že ústřední vláda zahrne do svého rozhodovacího procesu regionální jednotky, které jsou ústavně ukotvené“*¹⁵ (King, 1982: 77).

Díky této definici si můžeme povšimnout, že je zde kladen velký důraz na psanou ústavu, která zahrne do svého formálního obsahu zakotvení dvou úrovní

¹² „... although there may be federalism without federation, there can be no federation without some matching variety of federalism“ (King, 1982: 76).

¹³ V tomto bodě bych chtěla zmínit, že např. A. Pelinka označil Rakousko za federaci bez federalismu – ale neprotiřečí si s Kingem, jelikož Pelinka pracoval s konceptem federalismu jako s ideologií (tj. jinak než King).

¹⁴ V této podobě je federalismus chápán jako normativní koncept (*de facto* ideologie).

¹⁵ „An institutional arrangement, taking the form of sovereign state and distinguished from other such states solely by the fact that its central government incorporates regional units in its decision procedure on some constitutionally entrenched basis“ (King, 1982: 77).

podílejících se současně na rozhodování. Zároveň podle Kinga můžeme rozlišit několik typů federací, což souvisí s jejich historickým vývojem a podmínkami, ve kterých vznikaly. Je to dáno tím, že federace disponují velkým adaptabilním potenciálem a jsou schopné se přizpůsobit prostředí, ve kterém se formulují. S tímto tvrzením se ztotožňuje i Watts, který zdůrazňuje, že neexistuje žádný univerzální model, který by byl aplikovatelný kdekoli (Watts, 1996: 1). Naopak federace existují ve svých specifických podmínkách. Nicméně můžeme říci, že sdílejí některé prvky, které se pojí s federálními znaky:

- 1) formálně psanou federální ústavu,
- 2) fungování federálního politického systému či za
- 3) hodnoty, názory a normy charakteristické pro federální ideu

(Burgess, 2013: 48).

Federace tedy reprezentují konkrétní druh federálního systému, ve kterém jednotlivé (federální či substátní) jednotky nejsou jedna druhé podřízené. Každá z nich má svrchované pravomoci v určité oblasti plynoucí z ústavy, které není možné jednostranně změnit či zrušit. Někteří autoři sem zahrnují i tzv. kvazi-federace, kam spadají státy, které se formálně neoznačují jako federace, nicméně jejich struktura vykazuje určité prvky typické pro federace. Do této skupiny států se řadí i Španělsko (Watts, 2013: 22).

Mezi tyto typické znaky federace můžeme řadit:

1. Existenci nejméně dvou (volených) úrovní vládnutí – jedna pro celou federaci a druhá pro ústavně definované regionální jednotky, kde každá z úrovní přímo podléhá občanům státu.
2. Ústavní rozdělení legislativních a exekutivních pravomocí a alokaci zdrojů příjmu mezi dvě (či více) úrovně vlády, jimž je zaručena autonomie v určitých oblastech.
3. Zajištění reprezentace regionálním jednotkám v rámci federálního rozhodování díky zastoupení zpravidla v druhé komoře parlamentu.

4. Písaná ústava, která nemůže být jednostranně změněna – ke změně může dojít až po získání souhlasu výrazné části legislativy, vlády a voličů ustanovených jednotek.
5. Přítomnost rozhodovacích institucí (v podobě soudů, referend či horní komory se speciálními pravomocemi potřebných k vyřešení mezivládních konfliktů).
6. Procesy a instituce usnadňující mezivládní spolupráci v těch oblastech, kde dochází ke sdílení pravomocí či pravomoci nejsou jasně definovány

(Watts, 2013: 25).

Federalismus je v politické vědě užíván tedy jako způsob organizování politických entit, které na základě geograficky definovaného rozdělení získávají částečnou autonomii. Tudíž pro federalismus je důležité disponovat jednotkami, které jsou geograficky definované. Autoři E. L. Rubin a M. Feeley ve svém článku *Federalism and Interpretation* zmiňují tento předpoklad a označují ho za klíčový. Podle nich je důležité, aby minoritní skupiny byly koncentrovány v jednom místě, díky tomu se může federalismus využít jako odpověď na jejich požadavky. Jako příklad úspěšného převzetí tohoto modelu je autory zdůrazňována Kanada a její udělení autonomního statutu francouzsky mluvící komunitě v Quebecu (Rubin-Feeley, 2008: 170).

V některých pracích dochází k zaměňování pojmu federalismu s konceptem decentralizace. Nicméně je důležité si uvědomit, že se jedná o dva rozdílné pojmy vztahující se odlišně k vládnutí. V decentralizovaných systémech může kdykoli ústřední vláda stáhnout své rozhodnutí přenést pravomoci na nižší (podřízené) jednotky. Ve federálních systémech jsou jasně definovány pravomoci mezi ústřední vládou a jednotkami federace, které naopak nemohou být jednostranně zrušeny. Zatímco federalismus vede ve své podstatě k vyšší míře decentralizace, tak decentralizace nutně nemusí vést k federalismu (Rubin-Feeley, 2008: 171–173).

Podstata federalismu tedy spočívá v konceptu necentralizace (*noncentralization*), který nejlépe popisuje právní a ústavní aspekty federalismu. Necentralizace se používá v kontrastu k decentralizaci a vztahuje se k situaci, ve které dochází k rozptýlení pravomocí. Toto rozptýlení nemůže být zákonně zrušeno či centralizováno bez porušení ústavy. Tudíž ve federalismu je hlavním

principem sdílení pravomocí (*power sharing*), nikoli jejich koncentrace. Podle Elazara existence a integrita obou úrovní vlády je garantována ústavou, která nemůže být změněna bez společného souhlasu obou úrovní – federální úrovně a úrovně substátních jednotek (Elazar, 1987: 13).

1.1.2 Federální politický systém

Posledním termínem, kterým se ve vztahu k federalismu budu zabývat, je koncept federálního politického systému. Toto slovní spojení nám evokuje nějaký širší komplexní význam, nicméně je důležité si uvědomit, že se jedná spíše o vágně definovaný termín. S tímto termínem je úzce spojená osoba R. Wattse, který s pojmem pracoval ve svých dílech *New Federations: Experiments in the Commonwealth* (1966) či *Comparing Federal Systems* (2008). Watts však rezignoval na nějaké detailní vysvětlení pojmu a užíval ho spíše jako deskriptivní popis něčeho, co se nachází mezi termíny „federace“ a „federální systém“ bez aspirace na vysvětlení jejich významu v politické vědě (Watts, 1966: 7–9). Toto nerozlišení termínů vedlo podle Burgessa k problematickému uchopení federálního politického systému v konceptualizaci (Burgess, 2013: 51).

V raných Wattsových dílech bylo problematické to, že se zaměřoval pouze na hladinu formálních vztahů a nešel hlouběji ve zkoumání neformálních politických struktur. Na tuto skutečnost ve své práci upozornil Stein, který kritizoval jeho nepochopení podstaty federálního politického systému. Z tohoto důvodu vytvořil vlastní definici federálního politického systému. Podle něj je to forma politického systému (v národním státě), ve které instituce, hodnoty, přístupy a politické akce poskytují stejnou mírou vyjádření oběma úrovním státu, tedy jak národnímu politickému systému a politické kultuře, tak také regionálnímu politickému subsystému a subkultuře (definovaných primárně podle etnických či jazykových principů). Autonomie obou těchto systémů a subsystémů je vyvažována vzájemnou nezávislostí (Stein, 1968: 731).

Nicméně pod vlivem Elazarova konceptualizačního rámce týkajícího se federalismu, došel Watts k přehodnocení svého vnímání federálního politického systému. Již bral v potaz to, že při studiu federálních systémů je důležité identifikovat rozdíl mezi jeho fungováním *de iure* a *de facto*. V řadě politických systémů došlo totiž k odchýlení politické praxe od formálně nastaveného ústavního rámce. Z tohoto důvodu je důležité si všimnout jak jejich ústavního práva, tak i jeho promítnutí do praxe a toho, jak mezi sebou intereagují. Stejně

důležitý je tedy jak strukturální charakter federálního politického systému, tak i povaha jeho politického procesu. Na mysli mám studium prvků, které jsou významně spjaté s federálním uspořádáním jako např. stupeň predispozic k demokracii, necentralizovanost vyjádřená skrze existenci více center rozhodování, otevřené politické vyjednávání jako hlavní znak politického rozhodování, systém brzd a protiváh sloužících k zamezení koncentrace moci v jednom centru a respektování konstitucionalismu (Watts, 2013: 21).

Watts tedy po přehodnocení svého pohledu na federální politický systém zdůrazňuje to, že by empirické studie federálních politických systémů neměly být brány pouze za záležitosti kategorizace různých druhů či poddruhů z hlediska jejich institucionální struktury. Měly by také zahrnovat zkoumání odlišných vztahů uvnitř států, zahrnujících proces a dynamiku jejich fungování a vzájemné vztahy jejich politických struktur se sociálním, kulturním a ekonomickým prostředím, ve kterém se nachází (Watts, 1996: 121).

Na základě těchto poznatků Watts (2013: 21–24) rozlišil několik forem federálního politického systému¹⁶:

1. Unie – vychází z premisy jednoho nedělitelného centra moci.
2. Ústavně decentralizované unie – z podstaty je to unitární stát, který však poskytl prostor (ústavní ochranu) substátním jednotkám definovaných většinou na „etnickém“ základě (určité minoritní skupiny uvnitř státu).
3. Federace – se skládá z dvojí úrovně vládnutí (centra a federálních jednotek), které získávají pravomoci (legislativní, administrativní, fiskální), do kterých druhá úroveň nesmí zasahovat. Obě úrovně disponují volenými orgány a ani jedna není druhé podřízená. Watts do této kategorie zařazuje i Španělské království, a to i přesto, že jeho Ústava (1978) se snaží explicitně vyhnout výrazu „federace“, avšak jeho struktura vykazuje určité federativní prvky a řadí ho tak ke „kvazi-federaci“.
4. Konfederace – jedná se o volné spojení jednotek do jednoho celku, často k tomuto spojení dochází na základě konkrétních účelů (zahraniční vztahy, obrana či ekonomické důvody), jedná se o dočasné spojení, které se běžně přeměňuje buď do unitární unie, či federace.

¹⁶ *Unions, Constitutionally decentralized unions, Federations, Confederations, Federacies, Associated states, Condominiums, Leagues, Joint functional authorities.*

5. Federacies – tento pojem odkazuje k politické dohodě mezi malými státy či většinou státy ostrovní povahy, které se spojují s větším státem. Avšak ponechávají si poměrně velkou autonomii v řadě oblastí, jako příklad zde Watts uvádí vztah Alandských ostrovů k Finsku. Tento vztah může být zrušen pouze za souhlasu obou jednotek.

6. Přidružené státy – tento typ státu se podobá federacies s tím rozdílem, že ke zrušení spojení může dojít na základě jednostranného vystoupení jednotky, jako příklad je zde uveden např. vztah Lichtenštejnska a Švýcarska.

7. Kondominia – tento termín se vztahuje k politické jednotce, která se nachází pod společnou správou dvou a více extérních států, jako příklad je zde uvedená Andorra, která se nachází pod sdílenou správou Španělska a Francie.

8. Ligy – se vztahují k nezávislému spojování politických jednotek do volného svazku za určitým specifickým účelem, např. ASEAN. NATO atd.

9. Společné funkční orgány – odkazují k agenturám, které byly ustanoveny dvěma a více politickými entitami za účelem implementace konkrétních úkolů, např. ILO, IAEA.

1.2. Koncept regionalismu

V posledních letech se tedy zvýšila teritoriální fragmentace napříč západní Evropou. V Evropě docházelo k etnickým konfliktům v rámci dichotomie centrum-periferie, což vedlo řadu vědců k identifikování větší míry decentralizace jako odpovědi na teritoriální politiku v národních státech. Tudíž se západní Evropa potýká s trendem decentralizace, kde je regionalismus užíván jako společný jmenovatel za účelem porozumění těmto odlišnostem a zároveň přesahuje koncepty jako je teritorialita, etnicita a socioekonomická disparita (Hueglin, 1986: 439). Regionalismus se tedy objevuje jako komplementární jev k postupující zvýšené fragmentaci politických systémů a teritoriální restrukturalizaci (Prytherch, 2009: 207).

V souvislosti s poklesem významu národního státu v 90. letech se do popředí zájmu politicko-ekonomické geografie dostává „region“. Region představoval dynamicky se rozvíjející sociální prostor a spolu se vzestupem

regionálních států představoval zřetelnou politickou entitu, se kterou bylo nutné počítat. Storper mluvil o tomto období jako o: „*we were living in a 'regional word' where regions were the fundamentals building blocks for a globally interconnected capitalist state*“ (Storper, 1997: 11, Harrison, 2008: 925). Z této věty je patrné, že význam regionů byl již v 90. letech očividný. Nicméně změny v mezinárodním prostředí se nedotkly pouze redefinice národního státu. Výraznou proměnou prošel také koncept národní identity, v rámci níž se lidé již více neztotožňovali s národním státem, naopak jejich sympatie prostupovaly napříč hranicemi a často tyto „nacionální“ tendence vznikaly v periferních oblastech. Tyto oblasti se vyznačují konfliktním potenciálem, který plyne z toho, že „minoritní“ národy musejí neustále obhajovat svojí existenci uvnitř „národního“ státu. Současně se tyto oblasti stávají vhodným prostředím pro rozvoj univerzálních otázek ohledně identity, společnosti a politického řádu (Keating, 2007: 409).

Důležitou součástí regionalismu sloužící jako tmel minoritní společnosti je tedy regionální identita. Regionální identita je sociálním procesem vycházejícím jak shora z teritoriální vlády, tak i zdola v podobě teritoriální identifikace či odporu vůči většinové společnosti (Paasi, 2003: 476). Koncept regionální identity je vnímán jako „vyprávění“, skrze které lidé interpretují jejich hodnoty a jejich institucionalizace nám následně slouží k lepšímu uchopení jak prostorovosti, tak i subjektivity regionu. Řada autorů se domnívá (Paissi, 2003, Prytherch, 2009), že právě regionální identita je tím pomyslným pojítkem, který udržuje minoritní společnosti pospolu v období globalizace (Prytherch, 2009: 210).

V této kapitole bych se chtěla zaměřit na představení konceptu regionu a bližšímu seznámení s procesy regionalismu a regionalizace. Otázka teritoriální politiky se stává charakteristickým rysem soudobé politiky evropských států, které jsou nuceni jejím prostřednictvím odpovídat na multinárodní složení obyvatelstva na jejich území. Všechny zmíněné koncepty jsou diskutabilní a často terminologicky nejasně uchopeny. Mezi odbornou veřejností panuje pouze malá shoda na tom, co tyto pojmy obsahují nebo o tom, jaký je jejich přínos do teorie a praxe mezinárodních vztahů. Obecně však můžeme říci, že se vztahují k formálním/ neformálním či spontánním/ zamýšleným interakcím na regionální úrovni (Fawcett, 2004: 431).

Podle Keatinga nedošlo k poklesu významu teritoria jakožto principu organizace, došlo však k jeho transformaci a znovu objevení se díky vzestupu nového regionalismu v západní Evropě. Pro tento „nový“ regionalismus je

charakteristické to, že regiony překračují hranice států a stávají se samy aktéry evropské a mezinárodní politiky. Současně tito „noví“ aktéři/regiony mezi sebou soupeří o získání většího ekonomického vlivu. K tomu mohlo dojít za předpokladu změn v mezinárodním prostředí, k nimž konstantně dochází od 2. poloviny 20. století. Jmenovitě mám na mysli proměnu teritoriálního managementu v rámci keynesiánského sociálního státu¹⁷, globalizaci, evropskou integraci, vzestup nadnárodních korporací, díky čemuž stát již déle nemůže kontrolovat ekonomické toky na svém území. Významným bodem je také skutečnost, že EU umožňuje jednat regionům jako nezávislé politické jednotky mimo dosah jejich národního státu (Keating, 1998: 383). Regiony tedy vzešly z těchto procesů změn jakožto nové politické entity.

Koncept regionu je klíčový pro pochopení regionálních otázek vztahujících se k určitému teritoriu. Předtím, než se podívám na význam tohoto pojmu, je důležité si uvědomit, že tento pojem je v politické rovině sociálním konstruktem a nevztahuje se k přirozeně existujícím útvarům¹⁸ (Loughlin, 1996: 146). Často se tento pojem tedy objevuje v politických konotacích za účelem vnesení tohoto pojmu do politické arény, kde se diskutují zájmy. Souvisí to také s faktem, že samotné regiony mohou samy sebe ustanovit jako politického aktéra uvnitř státu usilujícího o regionální uznání či usilující o své specifické regionální zájmy (Pérez, 2000: 438). Samotný význam pojmu regionu není jednoznačně definován, jak jsem již zmiňovala výše. Tato absence plyne hlavně z faktu, že se s pojmem regionu pracuje ve více společensko-vědních disciplínách jako příklad bych zde uvedla geografii, ekonomii, sociologii a politologii. Můžeme však říci, že se tento pojem vztahuje k určitému, specifickému teritoriu. Regiony mohou být definovány na základě odlišné kultury, jazyka, sdílené historie a mýtů. Současně je také můžeme definovat na základě institucionálního, administrativního nebo politického uspořádání. Mezi specifické regiony jsou také řazeny jednotky, které vykazují odlišné rysy od většinové společnosti, mezi něž se řadí např. odlišné náboženství, sdružení, sport nebo mechanismus artikulace zájmů (Keating, 1998: 383–385). Tyto znaky vytvářejí rozpoznatelnou entitu v rámci regionální politiky, která disponuje vlastním ekonomickým potenciálem a odlišnou kulturou a identitou. Důležitým předpokladem této regionální identity je vědomí toho, že jsme členy oddělené politické komunity s odlišnou identitou od státu jako celku (Keating, 2007: 499) Společně s politickými institucemi a odlišnou občanskou společností můžeme mluvit o „silném“ regionalismu.

¹⁷ Dochází k větší decentralizaci.

¹⁸ Naopak v jiném kontextu to konstrukce výt nemusí, např. ve fyzické geografii.

Jeden z přístupů zabývající se studiem regionů na ně nahlíží jako na jednotky či „zóny“, které jsou založené skupinami, státy nebo teritorii, jejichž členové se chovají podle nějakého identifikovatelného vzoru chování. Tyto jednotky mohou být trvalé, dočasné, institucionalizované či nikoliv. Další přístup přirovnává region k národu ve smyslu *imagined community*, v rámci nichž státy nebo lidé drží pospolu díky společným zkušenostem, identitě, zvykům a praxi (Fawcett, 2004: 432). Podle J. Nye jsou regiony skupiny států, které drží pohromadě díky geografické blízkosti a stupni vzájemné nezávislosti (Fawcett, 2004: 433). Nicméně většina regionů, které samy sebe tak identifikují či jsou identifikovány někým jiným, tak sdílejí některé výše zmíněné prvky a to v odlišném množství a kombinacích. Regiony se mohou skládat ze substátních, suprstátních či transstátních jednotek, které se vykazují odlišným způsobem organizování nebo spolupracování mezi sebou (Fawcett, 2004: 432).

Pro potřeby tohoto textu definujeme region tedy jako funkční¹⁹ a prostorovou²⁰ jednotku. Toto dvojí vymezení bylo zvoleno z důvodu jejich častého výskytu a překrývání se navzájem. Region je v tomto kontextu vnímán jako jednotka, která plní administrativní funkce a zároveň je dané teritorium obývané specifickým obyvatelstvem (s vlastním jazykem, historií, tradicemi apod.) Vymezení regionu se stalo klíčové pro pochopení hlavního zájmu této kapitoly – regionalismu. Regionalismus vyjadřuje politiku, jejímž prostřednictvím státní a nestátní aktéři spolupracují a koordinují strategii uvnitř daného regionu. Hranice daného regionu nám umožňují lépe identifikovat normy, pravidla a procedury, ve kterých se utvářejí očekávání toho, jakým způsobem bude jednat ten konkrétní aktér/region. Snahou regionalismu je sledovat a podporovat společné cíle v zásadních otázkách – od *soft regionalismu*, který se zaměřuje na podporování regionálního povědomí či komunity – přes konsolidaci regionálních skupin a sítí – až k *hard regionalismu*, tedy k pan/sub-regionálním skupinám formalizovaných mezistátními smlouvami a organizacemi (Fawcett, 2004: 432).

Regionalismus může být chápán jako kulturní hnutí, které podporuje ekonomický rozvoj daného regionu nebo poptávku po větší míře spoluúčasti na

¹⁹ Funkční region je územní jednotkou, jež v rámci státu, kterého je součástí, disponuje určitou mírou autonomie. Ta je odvozená od administrativních záměrů a cílů centrální vlády, jakožto zřizovatele. Takto vymezený region je mezistupněm mezi centrální a lokální úrovní samosprávy. Na regionální úrovni se tak střetávají různé typy vztahů mezi odlišnými institucemi (Fiala-Říchová, 2002:10–11).

²⁰ Prostorový region odpovídá teritoriálně vymezenému regionu. Prostorový region je jednotka kulturní a politická, jež je odvozena od jazykových, etnických či historických specifik obyvatelstva. Je místem, které se stává objektem vlivu aktérů z několika různých úrovní – národní, místní apod. (Fiala-Říchová, 2002:10–11).

vládnutí společně s centrální vládou prostřednictvím ustanovení svých administrativních a legislativních institucí (Mansfiels – Milner, 1999: 602-605). Tento koncept je založen na objektivní existenci regionálních odlišností uvnitř a napříč hranicemi národního státu a na subjektivním vnímání, které často slouží jako hlavní síla během regionálních hnutí²¹. Regionální rozdíly mohou být tak jako u regionu politické, ekonomické, sociokulturní či kombinací všech zmíněných. Díky tomu může být regionalismus definován jako přetrvání subnárodních či transnárodních rozdílů a identit. V současné době, pod vlivem moderních centralizačních tendencí národních států, je regionalismus založen převážně na geopolitické vzdálenosti od centra, sociokulturních odlišností a socioekonomické závislosti (Hueglin, 1986: 439).

Ve spojení s regionalismem mluvíme o tzv. *bottom up* přístupu, kdy poptávka po větší míře nezávislosti plyne ze samotných regionů, tedy zdola. Výsledkem úspěšného regionalismu je větší míra decentralizace substátních jednotek na centru. Jednou z forem regionalismu může být i jeho radikální verze usilující o separaci na centru a vytvoření nezávislého státu na základě práva na národní sebeurčení. Tato forma regionalismu se také může nazývat jako etnický nebo minoritní nacionalismus. S tímto typem regionalismu se v současné době můžeme setkat ve Španělsku²² nebo VB²³ (Mansfiels- Milner, 1999: 602–605).

Fenomén regionalizace je naopak úzce spojen s přístupem centrální vlády k regionálním otázkám v rámci *polity* jako celku. Tento přístup je tzv. přístupem *top-down* a děje se na základě rozhodnutí shora, tedy pochází od samotné centrální vlády. V některých případech tento přístup dokonce vylučuje podílet se na rozhodování regiony a sám o sobě nemusí znamenat decentralizaci, ale pouze jakési přeformulování síly a kontroly centrálního státu v regionech (Väyrynen, 2003: 32–33). Tento termín také může odkazovat k procesu, kdy se centralizovaná státní autorita rozhodne uměle vytvořit regiony na svém území, které zde předtím nebyly – jako příklady bych zde uvedla vytvoření regionů v Itálii (1948 a 1970), Belgii (1970) a Španělsku (1978). Tyto regiony současně vykazují určitou míru moci. Nicméně můžeme se setkat i s regiony, které byly vymezeny pouze za účelem vytvoření regionální úrovně administrativy bez politické moci (VB a Irsko) (Fiala-Říchová, 2002: 10–11). Oba tyto procesy spojuje fakt, že centrální stát stál na počátku těchto procesů a byl hybatelem změn.

²¹ Tato touha po větší míře nezávislosti na centru nemusí plynout z objektivních podmínek.

²² Případy Baskicka a Katalánska.

²³ Případ Skotska.

1.2.1 Regionální stát

Koncept regionálního státu vzešel jako odpověď na prolínání se prvků spojených s federálními či unitárními státy. Ačkoli stále můžeme pozorovat převládající formu, která je úzce spojena buď s federálním, nebo unitárním státem. Současně však můžeme pozorovat zvyšování případů politických entit, které kombinují prvky obou forem v různých variantách. Tito hybridní vznikají, protože jsou státní činitelé nuceni čelit řadě výzev spojených s ekonomickými a strategickými otázkami. Neméně důležitý je faktor potřeby rozpoznání a uznání vnitřní teritoriální diverzity, která se stává součástí politických systémů, ve kterých se vyskytují koncentrované minoritní skupiny. Řada států tedy kombinuje obě výše zmíněné formy ve snaze vytvářet prostor pro pragmatická politická řešení, která by byla vhodná pro národnostní skupiny uvnitř státu.

Tudíž v dnešní době existuje malé množství tzv. „čistých“ federálních či unitárních systémů. Naopak se jedná o formy kombinující jak federální, tak unitární elementy, které znesnadňují jejich klasifikaci jako konkrétní politické formy. Podle Loughlina vedl tlak měnících se ekonomických podmínek, finanční nezávislost, změna požadavků sociálního státu a neoliberalismus k převaze hybridního typu státu, v rámci něhož uspořádání vnitřních vztahů vykazuje jak federální, tak unitární prvky. Kombinování obou prvků se odvíjí od specifických ekonomických a politických podmínek konkrétních států (Loughlin, 2009: 17). Nejedná se tedy o nový typ států, ale o kombinaci státu federálního se státem unitárním a naopak.

Zásadní rozdíl mezi federálním a unitárním systémem je v politické autoritě a suverenitě. V unitárním politickém systému se nejvyšší autorita nachází v ústřední vládě. Můžeme se zde sice setkat s administrativní, legislativní či fiskální decentralizací ustanovující jednotky. Tyto jednotky však plně podléhají rozhodnutí ústřední vlády, která kdykoli může své rozhodnutí delegovat na ně určité pravomoci zvrátit. Díky tomu hovoříme o jednom zdroji politické a legální autority v rámci unitárního politického systému. Naopak ve federálním politickém systému jsou uskupení, ve kterých dochází ke kombinaci prvků *shared rule* (společné partnerství/ vládnutí) skrze společné instituce s teritoriálním *self-rule* (autonomním vládnutím) pro vlády konkrétních jednotek, které nejsou determinovány rozhodnutím ústřední vlády. Klíčový zde není stupeň decentralizace, ale ústavně garantovaná autonomie, která ustanovuje jednotky (Watts, 2013: 20).

Pod pojmem „hybridita“ se tedy skrývá způsob uspořádání politického systému národního státu, který se skládá z rozmanitých institucionálních a politických modelů. Tyto modely si mohou často konkurovat navzájem, ale žádný z nich není nadřazen druhému. Ke kombinování těchto prvků dochází za účelem poskytnutí více prostoru pro teritoriálně definované oblasti, které vykazují určité odlišnosti od většinové společnosti. Oba typy státu jak federální, tak unitární se v minulosti snažily o redukování této diverzity a o zavedení společného přístupu a institucionálního nastavení. Nicméně v současné době je zde patrná opačná tendence, která směřuje k opuštění rigidního modelu a klade větší důraz na teritoriální decentralizaci (Loughlin, 2013: 15–16).

Konkrétním vyjádřením hybridního státu je tedy podle mého názoru koncept regionálního státu, který odkazuje ke státní formě procházející tzv. „regionální devolucí“. Regionální devoluce je výsledkem aplikování procesu regionalismu v praxi, v rámci něhož dochází ke zvyšování významu či vlivu teritoriálních jednotek uvnitř či napříč existujícího suverénního státu. Důsledkem tohoto procesu je udělení regionální autonomie (za souhlasu centrální vlády²⁴) těmto jednotkám, které se jejím prostřednictvím mohou realizovat na poli socio-ekonomickém, politickém a kulturním. Regionalizované státy mají silně vyvinuté stupně lokální a regionální vlády s přímo volenými orgány²⁵. Nicméně regiony zůstávají stále podřízené centru – centrum může kdykoli zvýšit, snížit nebo dokonce zvrátit své rozhodnutí o udělení regionální autonomie bez souhlasu regionů. Pravomoci jednotlivých regionů nejsou v takové míře jako pravomoci jednotek ve federacích. Můžeme však říci, že regiony v regionalizovaných státech mají větší pravomoci než regiony v unitárně decentralizovaných systémech. Nachází se tedy někde na pomezí cesty mezi unitárním a federálním státem. Většina z těchto substátních jednotek má přímo volené rady, exekutivní orgány a některé disponují legislativními, administrativními a fiskálními pravomocemi (Swenden, 2006: 14–15).

Koncept regionálního státu je tedy úzce spojen se zřízením další úrovně mezi centrální a lokální vládou – jedná se o regionální úroveň²⁶, která může mít několik podob (v podobě získaných pravomocí od centrální vlády). V kontextu

²⁴ Centrální vláda souhlasí s vytvořením regionální úrovně za účelem zachování loajality jednotek centru, čímž dochází ke zvýšení politické podpory centru napříč státem.

²⁵ Ve Španělsku centrální vláda vyjednávala autonomní status s každým regionem zvlášť. Tyto statusy nemohou být jednomyslně zrušeny, ačkoli jsou omezeny ústavními principy – změna ústavy nevyžaduje explicitní souhlas regionů. Španělsko se v tomto kontextu přibližuje tzv. *full-fledged federation*.

²⁶ Hlavní motivací pro vytvoření této substátní úrovně nebylo pouze uznání regionální úrovně pro plánování a ekonomický rozvoj, ale také snaha odpovědět na poptávku národních minorit (jako např. v Belgii, Španělsku a UK) a zlepšení implementací subsidiárního principu.

Španělského království mluvíme o tzv. politické, respektive institucionální regionalizaci, v rámci níž byly na autonomní parlamenty regionů přeneseny některé legislativní pravomoci z centra (Fiala-Říhová, 2002: 10–11). Kromě politické regionalizace se můžeme setkat ještě s regionální decentralizací (ta je typická pro Francii, ve které regiony získaly stejný statut jako ostatní úrovně) a regionalizací bez vytvoření regionálních stupňů (typickým příkladem je VB, v níž mají své regiony pouze Skoti, Irové a Velšané, ne však již samotná Anglie).

Mezi charakteristické rysy regionálního státu patří:

1. Proces přenášení kompetencí (které mohou být distribuovány asymetricky) uvnitř unitárního státu na samosprávné subjednotky, (které jsou však stále podřízené centru).
2. Psaná ústava vytvářející prostor pro rozdělení teritoria do autonomních regionů, které jsou však podřízeny centrální vládě.
3. Regionální charta či stanovy „předvídající“ další formu (spolu)vládnutí.
4. Psaná a rigidní ústava rozdělující legislativní a administrativní pravomoci mezi centrální stát a regiony (nebo jsou jako residuální pravomoci z daného ústavního pořádku odvozovány).
5. Centrální vláda kontroluje administrativní opatření a legislativní zákony (či je centrum rozhodujícím aktérem při případné revizi jejich kompetencí).
6. Státní soud znemožňuje konflikty ohledně pravomocí mezi státem a regiony.
7. Bikamerální parlament „bez“ druhé komory reprezentující zájmy regionů.
8. Regiony mají slabou pozici v otázce změny ústavy.

(Swenden, 2006: 16–17, doplněno autorkou).

Vertikální rozdělení pravomocí v regionálních státech leží na pomezí vertikální dělby moci ve federacích a v unitárních státech. Pro regionální státy je charakteristické to, že si ponechávají suverenitu nad společnými orgány národní

vlády. Nicméně existuje zde řada nezávislých pravomocí, které jsou ústavně přisouzeny substátním jednotkám. Přenesené pravomoci na regionálně volené orgány jsou však limitované a jednotlivé jednotky požívají autonomii pouze se svolením centrální vlády (rozsah autonomních pravomocí je nastaven ústavním rámcem)²⁷.

1.2.2 Decentralizace

Decentralizace znamená přenos moci (pravomocí) z jednoho subjektu (v našem případě centrální vlády) na nižší subjekt (substátní jednotky). V rámci takto decentralizované struktury mohou subjednotky v hranicích své působnosti a pravomocích jim svěřených právním předpisem rozhodovat samostatně, z vlastní iniciativy, bez ingerence centrální vlády (Kadečka-Rigel, 2009: 3–4). V tomto bodě je důležité si uvědomit, že decentralizace je dlouhodobý a pozvolný proces, který se liší stát od státu.

Vertikální přenos pravomocí z centrální vlády na substátní jednotky neboli stupeň decentralizace můžeme klasifikovat třemi kategoriemi – administrativní, politickou a fiskální decentralizací. Administrativní decentralizace přenáší byrokratické rozhodování a řídicí odpovědnosti za doručení a regulace veřejných služeb a zvýšení příjmu z centrální vlády na substátní úroveň (regiony). Tato decentralizace je jednou z nejtýpčtějších. Dochází zde k přenosu administrativních funkcí na regionální a místní orgány, které jsou zodpovědné za implementaci centrálních nařízení v oblastech řízení místní úrovně, zdravotnictví, komunitního plánování a vzdělávacího systému²⁸.

Politická decentralizace přenáší pravomoci a odpovědnost z centrální vlády na úroveň substátní – na zákonodárné sbory volené na úrovni regionální či místní. Primárním motivem politické decentralizace je posílení příležitosti pro lokální kontrolu nad veřejným sektorem a rozšíření možnosti volební odpovědnosti, politické reprezentace a zapojení občanské společnosti. Cílem

²⁷ Driving Democracy. *Federalism and decentralization*

(<https://www.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Acrobat/Driving%20Democracy/Chapter%207.pdf>, 22. 4. 2016).

²⁸ World Bank. What is Decentralization?

(http://www.ciesin.org/decentralization/English/General/Different_forms.html, 22. 4. 2016).

bylo umožnit občanům se více zapojit do politického života a dát jim prostor k implementování lokálních politik²⁹.

Podstatou fiskální decentralizace je přenášení některých forem alokace zdrojů, obvykle na základě udělení možnosti substátním jednotkám vybírat své vlastní daně či mít kontrolu nad svými příjmy. Fiskální decentralizace je volená za účelem přiblížení rozhodování o zdrojích (příjmech a výdajích) příslušné úrovni (tedy co nejlíže rozhodování). Tato decentralizace přispívá k hospodářské stabilitě, alokační efektivnosti a distributivní spravedlnosti³⁰.

²⁹ World Bank. What is Decentralization?

(http://www.ciesin.org/decentralization/English/General/Different_forms.html, 22. 4. 2016).

³⁰ World Bank. What is Decentralization?

(http://www.ciesin.org/decentralization/English/General/Different_forms.html, 22. 4. 2016).

2. DECENTRALIZACE ŠPANĚLSKÉHO KRÁLOVSTVÍ

Španělské království je parlamentní konstituční monarchií v čele s králem, kterým je od roku 2014 Felipe VI de España. Španělsko se vykazuje vysokou mírou decentralizace politického systému. Postupná decentralizace země byla úzce provázána s demokratickou tranzicí, která ve Španělsku proběhla v 70. letech. V rámci této tranzice došlo k probuzení etnicko-teritoriálních zájmů, které byly po celou dobu nedemokratického režimu generála Franca paralyzovány. Na rozdíl od dlouhého procesu historického ustavování federací v jiných státech zrod španělského „asymetrického federalismu“, založeném na vzniku regionálních samosprávných jednotek, proběhl současně s ustanovením demokratického režimu se soutěživým stranickým systémem a organizační struktury politických stran (Šabatka, 2010: 33). Tudíž španělská politická tranzice byla dvojí: na jedné straně došlo k přechodu z autoritativního režimu k demokracii a na druhé straně byl opouštěn centralismus ve prospěch decentralizace (Morata, 2013: 273) či došlo k přechodu z unitárního státu na stát „federální“ (Agranoff-Gallarín, 1997: 2). Důležité je také uvědomit si, že politická decentralizace probíhala v prostředí, ve kterém docházelo k hluboké restrukturalizaci národně státní suverenity v Evropě jakožto výsledku evropské integrace, globalizace a pro Španělsko velmi významného znovu zesílení či probouzení se národních identit (Morata, 2013: 273).

Demokratizované Španělsko čelilo dilematu, jak se postavit ke své kulturní, etnické a jazykové diverzitě plynoucí z heterogenního složení obyvatelstva. Tato diverzita byla navíc umocněna socio-ekonomickými rozdíly mezi jednotlivými regiony, které posilovaly vnitřní štěpení. L. Moreno v tomto kontextu hovoří o Španělsku jakožto o „*a country of countries, or nation of nations*“ (Moreno, 2002: 399), které jasně demonstruje heterogenitu Iberského poloostrova. Odstředivé tendence ve Španělsku jsou tlumeny osobou společného panovníka a politickou mocí. Král je totiž podle španělské Ústavy symbolem jednoty a trvání státu (Constitución Española, Artículo 56). Z toho důvodu bylo klíčové, jaký postoj zaujmou elity podílející se na tvorbě demokratické ústavy k teritoriální organizaci španělského státu. Bylo nutné zajistit koexistenci odlišných „národních“ identit pod jednou autoritou.

Španělský ústavní design je *sui generis* a vytváří jedinečný prostor pro vyjádření politické, teritoriální a kulturní diverzity španělským minoritním národům. Ač se ústava snaží explicitně vyhnout označení „národy³¹“, aby

³¹ *Nación*.

nedošlo k ohrožení celistvosti jednoho španělského národa, tak pracuje s termínem národnosti³². Tento termín poskytuje velkou mírou autonomie *Comunidades Autónomas*, jež byly ustanoveny přijetím Ústavy v roce 1978. Španělská Ústava – *Constitución Española* se musela vypořádat s teritoriálními výzvami, které plynuly z modernizace státní struktury prostřednictvím decentralizace a uznání odlišných národních identit. Decentralizace, která připravila půdu pro vznik samosprávných regionů s vlastními vládami a parlamenty, dokázala vyřešit dilema pramenící z etnicko-teritoriálního štěpení a dokázala udržet Španělsko sjednocené a demokratické (Encarnación, 2004: 59).

Constitución Española, přijatá v roce 1978, vytvořila politický systém, který není označen ani jako federální, ani jako regionální. Ústavní rámec byl založen na dvou základních premisách: „jednotě španělského národa“ a na „autonomii národností a regionů, které ji tvoří“. Odlišení mezi „národy“ a „regiony“ otevřelo prostor k ustanovení hybridního asymetrického systému schopného kombinování různých stupňů autonomie. Po technické stránce můžeme říci, že se Španělsko rozhodlo pro syntézu německého federalismu a italského a španělského (druhé republiky) regionalismu, který byl obohacen o velkou míru fiskální konfederace navržené pro Baskicko a Navarru. Jednalo se o velmi složitou a komplexní dohodu, která byla obtížně řízená s ohledem na očekávání práva na autonomii „à la carte“ (Morata, 2013: 274).

Absence explicitního konsensu ohledně rychlosti a podmínek implementace autonomie vytvářela prostor pro utváření nových substátních elit, které dokázali využít konstituční příležitosti (Cantarero-Perez, 2012: 212). Tato podmínka byla umocněna rozpory mezi dvěma největšími španělskými (státními) politickými stranami – pravicovou *Unión de Centro Democrático* (UCD) a levicovou *Partido Socialista Obrero Español* (PSOE). Díky tomu se vytvořily příhodné podmínky pro španělské regiony získat autonomii a vysvětluje to heterogenní regionální mapu Španělska (viz obrázek č. 1), která byla dotvořena v roce 1983 (Hamann, 1999).

³² *Nacionalidad*.

Obrázek č. 1: Mapa autonomních společenství ve Španělském království

Zdroj³³

Podle Ústavy z roku 1978 nese Španělsko oficiální název *Estado de las Autonomías* („Stát autonomií“) a skládá se ze 17 *Comunidades Autónomas* (autonomních společenství). Původně španělská vláda počítala s udělením autonomie pouze historickým národům žijícím v Baskicku, Katalánsku a Galicii (měly legitimní požadavky – již v minulosti požívaly určitý stupeň autonomie a díky svým specifickým zvykům, tradicím a jazyku se značně odlišovaly od španělského „většinového“ národa, navíc zde existovaly silná nacionální hnutí volajících po větší míře nezávislosti na centru). Ovšem nepřesné definování

³³ Eye on Spain. *Why does have Spain so many autonomous regions?* (<http://www.eyespain.com/blogs/iwonderwhy/11849/Why-does-Spain-have-so-many-autonomous-regions.aspx>, 14. 4. 2016).

získání autonomie, respektive obecné znění pravidel udělení autonomního statutu³⁴ připravilo půdu pro regionalizaci celého Španělského království (Constitución Española, Artículo 147). Nicméně Ústava neustanovila kompletně decentralizovaný stát, protože jednotlivá autonomní společenství nejsou závislá na španělském parlamentu, ale odkazují se k zastupitelskému teritoriálnímu shromáždění. Autonomní statut byl vyjednáán na základě aktivit těchto teritoriálních shromáždění. Jednalo se o bilaterální vyjednávání mezi jednotlivými regiony (regionálními elitami) a centrální vládou. Výsledkem těchto jednání bylo vytvoření „unikátních“ statutů náležejících jednotlivým regionům (Magone, 2009: 199–200). V tomto kontextu můžeme říci, že došlo ke *spill-over* regionalismu z historických regionů do regionů nehistorických.

Autonomní statuty jsou legálně chráněny proti možným změnám a spadají do dvou kategorií možnosti získání autonomie: *zvláštní a obecné*. Ústava tedy vytváří flexibilní model získání autonomie. První kategorie zahrnuje tři národní minority (Baskicko, Katalánsko a Galicii)³⁵ s přidanou Andalusií. Tyto čtyři autonomní společenství mají „plnou“ autonomii a jejich autonomní statut musí být ratifikován referendem. Jedná se o společenství či komunity, které v době Druhé španělské republiky (1931–1939) získaly autonomii (Baskicko, Katalánsko a Galicie) – tzv. *fast track* („rychlá cesta“) – tyto minoritní národy svůj statut potvrdily referendem. Díky ústavnímu uznání „historických privilegií“ *fueros* statut „plné“ autonomie taktéž získala Navarra. Andalusie³⁶ se k této skupině přidává na základě přání svých občanů/voličů vyjádřených v referendu. Druhou kategorií představuje 11 regionů, které na základě tzv. *slow track*

³⁴ Statuty musí obsahovat: 1) název společenství, který nejlépe odpovídá jeho historické identitě, 2) teritoriální hranice, 3) název, organizaci a sídlo autonomních institucí, 4) kompetence převzaté v rámci ústavy a základní podmínky pro převzetí jím odpovídajících služeb (Constitución Española, Artículo 147).

³⁵ Tyto tři regiony mají specifické identity formované na základě historických a kulturních faktorů (zahrnující jejich vlastní jazyk), které jim udělují větší privilegia požadovat autonomii než ostatní španělské regiony. Z toho důvodu by měl být tento nárok na autonomii uznán skrze kvalitativní odlišení v povaze a rozsahu autonomie, kterou historické regiony budou disponovat (Smith, 2000: 25).

³⁶ K získání autonomie došlo na základě tzv. zvláštní procedury, která vyžaduje souhlas většiny obyvatel ve všech regionálních provinciích.

(„pomalé cesty“) získaly nižší stupeň autonomie (Moreno, 1997: 71–72). K získání autonomního statutu byl v těchto případech potřeba souhlas všech provinčních vlád a dvou třetin všech komunálních zastupitelstev. Nicméně tento stupeň mohl být po pěti letech redefinován ve prospěch větších pravomocí, což se odehrálo na Kanárských ostrovech a ve Valencii³⁷ (1983). Současně španělský parlament má možnost přenést či delegovat legislativní nebo exekutivní pravomoci na autonomní společenství bez reformování statutu. Systém předávání moci na nižší jednotky je doplněn dvěma autonomními městy – Ceutou a Melilou na severu Afriky. Zároveň nová teritoriální organizace zachovala tradiční centralistické rozdělení na provincie (Morata, 1991:2).

Shrnu-li předchozí tvrzení tak *Constitución Española* explicitně nezmiňuje ve svém znění slovo „federální“. Nicméně s ohledem na teritoriální politiku *Estado de las Autonomías* může být považováno za příklad „devolučního federalismu³⁸“. Proces federalizace ve Španělsku *de facto* zahrnuje dohodu o vymezení tří stupňového systému vlády – lokální, regionální a centrální. „Otevřený“ model získávání autonomie španělských regionů vyústil do postupného procesu *top-down* federalizace (Moreno, 2002: 400) či podle některých autorů (Morata, 2013: 275) do dynamického kompetitivního regionalismu, v rámci něhož španělské regiony soupeřily o získání co největší škály pravomocí na centrálním státě.

³⁷ K rozšíření autonomie došlo prostým dodatkem místo dodatku k autonomnímu statutu.

³⁸ „*Devolutionary federalism*“.

Tabulka č. 1: **Jednotlivé úrovně vládnutí ve Španělském království**

Centrální úroveň
Regionální úroveň 17 autonomních společenství 50 provincií
Municipalita 8116 comarcas

Zdroj: autorka, 2016

Decentralizace politického systému Španělska se také dotkla institucionálních a administrativních organizací. Na popud Ústavy vznikly ve všech autonomních společenstvích tři typy institucí – regionální, legislativní jednokomorová shromáždění volená univerzálním hlasovacím právem, vládní rady vedené prezidentem a vysoký soudní dvůr. Zároveň v souladu s principem samosprávy si každé z autonomních společenství určuje svoji vlastní administrativní organizaci (Morata, 1991: 2). Tudíž navzdory odlišné cestě k autonomii a rozdílné míry získání pravomocí jsme schopní identifikovat i společné rysy samosprávných regionů ve Španělském království.

Distribuce pravomocí je v Ústavě zachycena ve dvou katalozích. Pod článkem 148 jsou zanesena obecná pravidla legislativních a exekutivních pravomocí, které mohou autonomní společenství získat. Jedná se vždy o pravomoci v rámci území daného regionu.

- Uspořádání samosprávných institucí
- Změny administrativních hranic uvnitř svého území
- Územní plánování a bydlení
- Veřejné práce

- Správa železničních a dopravních tras
- Přístavy a letiště
- Zemědělství a chov hospodářských zvířat s ohledem na ekonomické plánování státu
- Správa lesů a lesnictví
- Řízení ochrany životního prostředí
- Správa hydraulických projektů (kanálů, zavlažování, minerální a termální vody)
- Vnitrozemské rybaření
- Místní trhy
- Podpora ekonomického rozvoje v nastaveném rámci státní ekonomiky
- Řemeslná výroba
- Muzea, knihovny a hudební konzervatoře
- Pamětihodnosti
- Podpora kultury a výzkumu v jazyku daného regionu
- Turismus
- Sportovní aktivity
- Sociální pomoc
- Zdraví a hygiena
- Dohled a ochrana budov a zařízení. Koordinace a další pravomoci vztahující se k místním policejním složkám jsou stanoveny organickým zákonem

(Constitución Española, Artículo 148).

Tento soubor pravomocí náleží všem autonomním společenstvím. Nicméně podstata jejich rozsahu je ukotvena v jejich individuálním autonomním statutu. Jednotlivé regiony totiž na počátku decentralizačního procesu své statuty

vyjednávaly s centrální vládou na základě bilaterálních dohod. Z tohoto důvodu se v kontextu předávání pravomocí španělským regionům mluví o asymetrické decentralizaci – regiony nedisponují stejnými pravomocemi.

Jednoznačně důležitější pravomoci náležejí centrálnímu státu (viz tabulka č. 2). Tyto pravomoci jsou zaneseny v článku 149. Nejsou však jasně rozděleny a byly zdrojem politických a soudních konfliktů mezi centrem a regiony. Konfliktní povahu měly převážně nároky regionů patřících do první skupiny tzv. *fast track*. Obecně však můžeme říci, že mezi typicky centrální („federální“) funkce patří: diplomacie, obrana a obecné řízení v řadě politických oblastí (Constitución Española, Artículo 149). Ústava dále definuje oblasti sdílených pravomocí, které náleží autonomním společenstvím s výjimkou vztahů k ekonomickým a fiskálním otázkám. Právě tato oblast sdílených pravomocí přináší řadu nesnází, protože není explicitně definována a veřejní činitelé tak často jednostranně napadají tyto pravomoci. Autonomní společenství taktéž vychází z finanční autonomie plynoucí z principu spolupráce regionů s centrální úrovní a interregionální solidarity, která je institucionalizovaná v podobě fondu (*Fondo de Compensación Interterritorial*). Hlavními zdroji financování regionálních vlád jsou participace na státních daních, regionální zdanění, kompenzační transfery a půjčování peněz. Nicméně největší podíl na daňových příjmech má stále centrální úroveň (Agranoff-Gallarín, 1997: 20–25).

Tabulka č. 2: **Distribuce pravomocí mezi centrální a regionální úroveň**

<p>Centrální úroveň³⁹</p>	<p>Občanství a národnost, azyl a imigrace, obrana, mezinárodní vztahy, vč. vztahů s EU, správa justice, reklamy, kriminální legislativa, zahraniční obchod, státní pokladna, finanční úřady, hospodářské plánování a státní dluh, zaměstnanecké právo, sociální zabezpečení, klíčové přístavy a letiště, letecká doprava, doprava mezi autonomními společenstvími, obchodní loďstvo a přeprava, komunikace, klíčové veřejné práce, základní legislativa ohledně zdravotnictví, energie, životního prostředí, občanská legislativa, veřejná bezpečnost, kulturní a umělecké dědictví, vzdělávací standarty, profesionální a akademická vzdělanost, technický a vědecký výzkum</p>
<p>Autonomní společenství⁴⁰</p>	<p>Zemědělství a lesnictví, kulturní a regionální jazyková politika, ekonomický rozvoj, zdravotnictví, vnitrozemský rybolov, organizace regionální vlády, veřejný pořádek, regionální veřejné práce, regionální doprava, sociální pomoc, turismus, urbánní plánování a bydlení, vodní management. Autonomní společenství mají také pravomoci v oblasti, ve které stát poskytuje "obecný rámec" nebo obecné legislativní plánování nebo koordinační roli.</p>

Zdroj: McEwen-Petersohn-Swan, 2015: 48.

Z pohledu institucionální perspektivy vytváří ústavní a vládní dohody tedy rámec pro tříступňový systém vlády (samosprávy), který zahrnuje systém exkluzivních, delegovaných a sdílených pravomocí či jejich kombinaci (Börzel, 2000: 18). Podstatou federálního vývoje Španělska je tedy zvýšení pravomocí a upevnění pozice substátních jednotek/ regionů v rámci španělského politického systému. Velkou měrou se na této změně paradigmatu z unitárního státu na „federální“ necentralizovaný stát založený na formě sdílených pravomocí podílela několikrát zmíněná Ústava z roku 1978.

³⁹ Pokud nějaká oblast není uvedena jako výlučná kompetence centrální vlády, může být také přenesena na autonomní společenství.

⁴⁰ V tabulce jsou zaneseny oblasti, v jejichž rámci mohou být pravomoci přeneseny na autonomní společenství. Míra a katalog pravomocí jednotlivých autonomních společenství záleží na jejich schopnosti vyjednávání s vládou prostřednictvím bilaterálních smluv. Tudíž je důležité se řídit jednotlivými autonomními statuty, kde jsou pravomoci přesně zaznamenány. Z tohoto důvodu se jedná o asymetrický model předávání kompetencí jednotlivým regionům.

2.1 Mezivládní vztahy mezi centrem a regiony

Mezivládní vztahy ve Španělsku se vyznačují konfliktním potenciálem, který plyne z dvojí úrovně vládnutí – v tomto kontextu mluvíme o konfliktech mezi centrální vládou a regiony/regionální vládou. Často jsou tyto konflikty spojeny s nedostatkem kooperace mezi duální vládou a nedostatkem regionální reprezentace na centrální úrovni. Problematickým bodem je mj. vztah mezi regiony a jejich reprezentací v Senátu (*Senado*), horní komoře parlamentu. Ústava neposkytuje efektivní integraci regionálním zájmům na úrovni rozhodování celostátní politiky – v podobě reprezentace v Senátu. Senát v rámci kontextu španělské politiky představuje nespécializovanou komoru, jehož většina je volená na základě provincií (nejnižší, lokální úrovně). Na této úrovni převládají národní strany, což vytváří patovou situaci, v rámci které dochází k zeslabování institucionální koheze mezi centrem a regiony. Pouze 20 % senátorů je voleno přímo z regionálních parlamentů (Encarnación, 2004: 72–73, Rush, 2007: 715). Tudíž obecný politický konsensus, mezivládní kooperace a konsociační praxe byly ponechány bez mechanismu institucionální spolupráce mezi regionální a centrální úrovní. Neadekvátnost Senátu jako teritoriální komory je jasným institucionálním nedostatkem, který má vliv na funkčnost politického systému Španělského království. Zároveň tento charakteristický znak politického systému oddaluje Španělsko od federálních politických systémů, protože Senát nereprezentuje teritoriální zájmy, naopak v Senátu dominují stranické zájmy (Torrens-Greus, 2015: 174–176). Tento nedostatek je navíc determinován slabými pravomocemi, které náležejí Senátu a jeho spíše podřadnou rolí vůči dolní komoře, Kongresu poslanců (*Congreso de Diputados*) (Constitución Española, Artículo 68, 69).

Španělská Ústava nenastavila přesný rámec vymezující pravomoci mezi jednotlivými úrovněmi – centrální vládou a regionálními jednotkami, proto španělská vláda musela zavést nový mechanismus pro mezivládní kooperaci. Za

účelem dosažení konsensu mezi centrální vládou a regiony došlo tedy k vytvoření několika koordinačních a kooperačních nástrojů. Základní mechanismy těchto nástrojů byly založeny na systému kompetivních mezivládních vztahů kombinující multilateralismus a bilateralismus. Multilateralismus odkazuje k potřebě dosažení obecné dohody a etablování organizačních opatření schopných se vypořádat se společnými otázkami, kdežto bilateralismus vychází z institucionální asymetrie. Potřeba spolupráce mezi centrální vládou a *Comunidades Autónomas* vedla v roce 1983 k vytvoření sektorových konferencí (*conferencias sectoriales*) jako multilaterálních fór, které měly sloužit k maximalizaci mezivládní kooperace, a tím se snažily o předcházení možných konfliktů. Nicméně tyto konference nebyly tak úspěšné, protože záleželo na osobním přístupu politických činitelů, jež byli zapojeni do těchto jednání. Navíc autonomní společenství vnímaly konference jako snahu centrální administrativy kontrolovat a zasahovat do regionálních pravomocí, což se z principu regionům nelíbilo. Avšak výměny informací v klíčových sektorech se ukázaly jako důležité. Podle některých autorů (Börzel, 2000: 18) sektorové konference vedly ke změně z kompetitivního regionalismu na kooperativní federalismus, který kopíruje německý model federalismu.

V porovnání s federálními státy, tak horizontální spolupráce ve Španělsku mezi substátními jednotkami, tedy mezi jednotlivými regiony navzájem, není v takové míře institucionalizovaná a probíhá převážně na základě neformálních iniciativ, které jsou v rukou autonomních prezidentů. V rámci těchto neformálních setkání jsou řešeny otázky týkající se společných zájmů (kultura, životní prostředí, infrastruktura apod.). Jedná se spíše o nekonfliktní otázky, v rámci kterých je umožněna shoda mezi regionálními lídry. Avšak ani tato neformální setkání nejsou klíčem k prevenci meziregionálních konfliktů. Sporným bodem se např. často stává management vodních zdrojů (Moreno, 2002: 404–405).

V posledních několika letech došlo tedy k decentralizaci španělského politického systému, do kterého byly a jsou federativní prvky konstantně zanášeny. *El Estado de las Autonomías* nevytvořil pouze autonomní vlády, ale ustanovil taktéž novou třídu politických elit – tzv. regionální elity, které stále častěji nabývají většího významu v politickém systému Španělského království. V prostředí předávání pravomocí na nižší substátní jednotky došlo totiž k podpoře regionálních kompetencí a autonomie. (Agranoff-Gallarín, 1997: 25).

Tento model formulujícího se federalismu je značně limitován v otázkách vertikální nerovnováhy. Nerovnováha je úzce spojená s otázkou fiskálního vývoje, který značně zaostává za politickými a institucionálními aspekty španělského „federalismu“. Souvisí to s dvojitým systémem financování *Comunidades Autónomas* – financování probíhá v rámci zvláštního režimu či je součástí běžného režimu. Do první skupiny patří Baskicko a Navarra, do druhé skupiny náleží všechny ostatní regiony (Moreno, 1997: 81–82).

Baskicko a Navarra se vykazují fiskální „nezávislostí“ tzv. *concierto económico* (Hospodářská dohoda), díky které mohou vybírat jejich vlastní daně týkající se osobních či firemních příjmů a DPH. Otvírá se pro ně prostor k vyjednávání plateb s centrální vládou. Zároveň jim tato větší fiskální kapacita poskytuje lepší finanční ovladatelnost pro inovativní politiku. V souladu s tímto vysokým stupněm autonomie, ekvivalentním fiskální konfederaci, můžeme hovořit také o větších nadprůměrných daňových příjmech na hlavu než v ostatních regionech. Naopak do druhé skupiny náleží všechny ostatní regiony Španělska. Regionální zdroje jsou převážně získávány na základě sdílených a přenechaných daní od centrálního státu (60%) a grantech (40%) (Moreno, 2002: 401).

Ačkoli počet obyvatel je základním kritériem pro alokaci zdrojů mezi autonomními společenstvími, tak systém nedosahuje efektivního rovnoměrného rozdělení na osobu. Společenství s vyššími daňovými příspěvky (Baleárské

ostrovy, Katalánsko a Madrid) získávají menší finanční zdroje než regiony s nižšími příspěvky (Extremadura, Kastillie a León, Galicie, a Kastilie-La Macha). Díky této disparitě španělský politický systém neodpovídá většině federálních systémů, v rámci nichž dochází v kontextu teritoriálního vyrovnávání vnitřně nesourodých jednotek k tomu, že méně vyvinutá teritoria se přibližují k průměru a vyspělá teritoria nikdy neskončí pod průměrem. Z tohoto důvodu se Španělsko potýká s neustálými rozpory mezi těmito regiony, centrální vládou a regiony, které získávají v současném systému nejvíce. Navíc tenze poskytuje živnou půdu pro argumenty nacionálních stran v Katalánsku, které žádají na centrální vládě bilaterální dohodu („fiskální pakt“) po vzoru Baskicka (Morata, 2013: 278–279). Tudíž otázka sdílení finančních zdrojů a fiskální autonomie se stávají dvěma signifikantními indikátory polické (ne)autonomie. Zároveň významně přispívají k formování vztahu mezi centrální vládou a substátními jednotkami.

Decentralizace politického systému ve Španělsku se vykazuje mj. pestrým stranickým systémem, kterému dominují politické strany založené na regionálním štěpení. Tento aspekt vnáší do španělského politického systému element „*pork barrel politics*“⁴¹, v rámci něhož se teritoriální dimenze stává rozhodující. Proces decentralizace pravomocí na nižší jednotky je v rámci španělského systému konsolidován a dokázal si získat vysoký stupeň sympatií napříč regiony. Artikulace institucionálních vztahů zahrnující sdílení pravomocí mezi centrální a regionální úrovní je potvrzením federalizačního trendu ve Španělsku. Nicméně Španělsko se nepohybuje pouze směrem k federální demokracii, ale také se přibližuje ke kooperativnímu modelu federalismu, ve kterém multilaterální mezivládní kooperace a společné rozhodování nahrazuje

⁴¹ *Pork barrel politics* je termín vztahující se na financování vládních projektů, jejichž ekonomická prospěšnost se týká pouze určité oblasti/omezeného počtu lidí, ale náklady na program jsou financovány všemi daňovými poplatníky. V rámci této politiky tedy dochází ke zvýhodňování určitých oblastí za účelem získání jejich podpory ve volebních kampaních, čímž si politici mohou zajistit své znovuzvolení.

vyjednávání a regionální soutěživost, které tradičně charakterizovaly mezivládní vztahy ve Španělsku (Börzel, 2000: 17).

Uznání historických, kulturních a politických teritoriálních specifíků vedlo ve zvolení jedinečné cesty decentralizace pravomocí, na jejichž konci byl vznik autonomních komunit disponujících odlišným stupněm autonomie – jednalo se o asymetrický model. Je však důležité si uvědomit, že Ústava nenastavila rigidní systém, naopak systém se vykazuje značnou flexibilitou týkající se jednotlivých autonomních statutů. K výrazné změně ve vývoji autonomních společenství dochází v 90. letech. V těchto letech se po získání sebevědomí autonomních jednotek vyprofilovaly jejich zvýšené nároky na jejich autonomní statut., týkalo se to jak historických, tak nehistorických regionů. Historické regiony toužily po kompletním transferu pravomocí od centrální vlády. Současně byla vláda nucena odpovědět na požadavky nehistorických regionů, které se snažily o rozšíření svých pravomocí na úroveň silněji postavených regionů historických. Tyto snahy vedly v roce 1992 k podpisu smlouvy (*pacto autonómico*) mezi dvěma nejsilnějšími politickými stranami – v té době socialistickou vládou (PSOE) a konzervativní lidovou stranou (PP). Cílem této smlouvy bylo progresivní zvýšení pravomocí tzv. *slow track* autonomních společenství, čímž došlo k redefinování jejich statutů. Díky tomu tyto komunity byly schopné získat pravomoci v oblasti vzdělávání na všech úrovních, v sociálních službách a v životním prostředí. V kontextu tohoto zvýšení pravomocí můžeme říci, že došlo ke snížení propasti mezi oběma skupinami regionů, kterou nastartovalo přijetí Ústavy a přijetí Autonomních statutů v roce 1978. Během 90. let došlo tedy k racionální teritoriální harmonizaci (*Acuerdos Autonómicos*), čímž došlo téměř k potlačení asymetrického modelu předávání pravomocí⁴². Nicméně rozdíly byly však stále viditelné v symbolické rovině týkající se kulturní a jazykové oblasti, které

⁴² Podle „*The second Autonomy Agreement of 28 February 1992*“ došlo k rozšíření pravomocí několika Autonomním společenstvím. Podoba a obsah tohoto legálně-politického kroku otevřela dlouhou debatu nikoli ohledně „rozšiřování“ jako spíše ohledně „vyrovnání“ pravomocí (Fossas, 1999: 4– 5).

výrazně odlišují Katalánko a Baskicko od zbytku substátních jednotek (Morata, 2013: 279–280).

V tomto prostředí zvyšování pravomocí jednotlivým regionům nemohly historické národy zůstat pozadu (Katalánsko, Baskicko a Galicie). Společně se snažily v 90. letech o získání pravomocí, které stále čekaly na projednání centrální vládou. Současně volaly po postupném odstraňování posledních zbytků pozůstatku státního centralismu – státně nastavené centrální, provincionální, administrativní struktury a to v rámci federálního principu „jednotné administrativy“. Vedle zbytků centralismu se stále palčivým problémem stávalo doplácení bohatých regionů (Katalánska) na ty chudší. Tudíž stále hlasitěji se ozývala z Barcelony touha po redefinování finanční autonomie po vzoru Baskicka a Navarry. Vláda byla nucená reformovat finanční systém⁴³. Podle modelu nového finančního systému došlo k zanesení principu „fiskální odpovědnosti“ všech autonomních společenství založené na přímé alokaci 15% osobních daňových příjmů (Cantarero-Perez, 2012: 214–215).

K redefinování autonomních statutů docházelo i na přelomu tisíciletí, kdy mezi nejvýznamnější z nich patří reforma iniciovaná regionální úrovní (Katalánskem). Nicméně tato reforma by nebyla možná bez příhodných podmínek. Ty byly nastaveny potřebou socialistického lídra Rodrígueza Zapatera získat parlamentní podporu Katalánské levicové strany. Díky tomu byl schopen poskytnout nový podnět k decentralizaci. Změna byla vedená také základními postoji PSOE ke španělské diverzitě, kdy pro ně byl „teritoriální pluralismus“ společnou hodnotou Španělského království. V kontrastu pravicová PP naopak vystupovala jako silná obhájkyňe unitárního státu a „jednoho španělského národa“ (Humblebaek, 2015: 87).

Tudíž redefinování autonomního statutu, který vzešel v platnost v roce 2006, otvírá znovu propast mezi odlišnostmi v decentralizaci pravomocí. Podle

⁴³ K této reformě došlo v první polovině 90. let.

Fossase „*asymetrie de facto, která předpokládá pluri-národnostní složení státu vnesla možnost asymetrie de jure, což předpokládá zřízení právně-formálních rozdílů mezi jednotkami federace s ohledem na jejich pravomoci a povinnosti, formu centrálních institucí, nebo uplatnění federálních zákonů a programů*“⁴⁴ (Fossas, 1999: 5). Asymetrie je nejvíce viditelná v oblasti fiskálních pravomocí, v rámci nichž má nejvíce pravomocí Navarra a Baskicko, což souvisí s jejich historickým postavením a užíváním tzv. *fueros* (McEwen-Petershon-Swan, 2015: 47).

Základním modelem pro provedení reformy autonomního statutu je procedura založená na *bottom-up/ top-down* přístupu. Musí se na ní tedy podílet obě úrovně vládnutí jak centrální, tak i regionální vláda⁴⁵. Obecný postup podle ústavních opatření a zákonů je takový, že návrh je nejprve schválen kvalifikovanou většinou v autonomních parlamentech a poté je předložen španělskému parlamentu, který může návrh buď schválit, pozměnit anebo odmítnout a to absolutní většinou. Následně regiony, které spadají do tzv. *fast track* musí reformu ratifikovat prostřednictvím lidových referend (Colino, 2009: 263–264).

V poslední době se začala pozornost ubírat směrem k substátním jednotkám, které jsou schopné skrze svůj samosprávný charakter reformovat svůj autonomní statut, a tím nepřímo ovlivnit ústavu (Williams-Tarr, 2004: 7). Španělský případ se zdá být prototypem vztahů mezi implicitní/ explicitní, státní/ substátní a ústavní/ subústavní změnou. Reflektuje tenze mezi flexibilitou a

⁴⁴ „*the asymmetry de facto which supposes the pluri-national composition of the State has raised the possibility of an asymmetry de jure, which implies the setting-up of legal-formal differences between the units of a federation with respect to their powers and obligations, the form of the central institutions, or the application of the federal laws and programmes*“ (Fossas, 1999: 5).

⁴⁵ Reformy autonomních statutů se nepatrně liší v závislosti na daném regionu. Iniciativou disponují regionální vlády a autonomní parlamenty. Reformu také může iniciovat celošpanělský parlament *Cortes Generales* a výjimečně španělská vláda či část obcí ležících na území autonomního společenství. Společný rys všech reforem je potřebné schválení regionálním parlamentem a následné schválení celošpanělským parlamentem. U historických regionů (Baskicka, Katalánska, Galicie) je navíc vyžadováno schválení referendem. Ve Valencii je nutné znovu schválení regionálním sborem (poté, co změna projde španělským parlamentem).

nestabilitou, protože Španělsko představuje unikátní konfiguraci vztahů, v rámci nichž jsou si autonomní společenství schopná zajistit klíčovou roli při změně „federální ústavy“. Tato role je implicitní, protože na změně se jednotlivé regiony podílejí prostřednictvím změn svých vlastních regionálních nastavení/ „regionálních ústav“, což se následně promítá do struktury celého státu. Avšak tato pravomoc musí být v souladu s centrální vládou⁴⁶. Nicméně tato možnost změny svých vlastních „ústav“ je odlišuje od ostatních pluralitních federací (např. Kanady, Belgie a Indie), které sice mají určité slovo při změně federální ústavy, ale v rámci svých substátních ústav mají pouze limitované možnosti (Colino, 2009: 263).

Španělský systém teritoriálního uspořádání znázorňuje unikátní flexibilitu v adaptaci zákonů distribuce pravomocí a regionální ustanovování institucí. V tomto kontextu můžeme říci, že i přesto, že se Španělsko vykazuje poměrně rigidní Ústavou⁴⁷, tak ústavní model umožňuje regionům aplikovat odlišné procedury ospravedlněné na základě historických a politických faktorů. Díky tomu se regionům otevírá velká manévrovací plocha pro zvolení si jejich autonomního statutu – stupně decentralizace, jenž bude v intencích nastavení ústavního rámce. Tudíž pozměnění Ústavy se děje bez formálních kroků vlády, ale na základě adaptace regionálních statutů do politického systému Španělska. Bez reformy Kapitoly VIII Ústavy se systém sám postupně transformuje z asymetricky decentralizovaného modelu na převážně symetrickou „federaci“ definovanou na základě dominantního postavení legislativních smíšených

⁴⁶ Ačkoli autonomním společenstvím není umožněno hrát přímou roli v ústavní reformě, protože v době schvalování Ústavy nebyly ještě ustanoveny, tak ústavně jejich pravomoc není zcela zanedbatelná. Regionální parlamenty mají právo navrhnout ústavní reformu národnímu parlamentu a mohou také participovat skrze Senát. Deset ze senátorů (což je polovina senátorů zvolených regionálními parlamenty) mohou předložit jakoukoli ústavní reformu, kterou považují za narušení regionální autonomie národnímu referendu (viz Art. 167.3 Spanish Constitution).

⁴⁷ Změna španělské Ústavy se řadí mezi nejsložitější procesy ústavních změn. O reformě Ústavy pojednávají články 167 a 168 Ústavy. Návrhy ústavní reformy musí být schváleny 3/5 většinou v obou komorách. Pokud jsou předmětem reformy úvodní ustanovení, otázky základních lidských práv a institut Koruny nebo jedná-li se o celkovou reformu Ústavy, je nutná 2/3 většina a následné rozpuštění *Cortes Generales*. Obě nově zvolené komory musí nový text opět schválit 2/3 většinou a proces reformy je završen a ratifikován lidovým referendem.

pravomocí⁴⁸ a sdílení finančního příjmu (Constitución Española, Artículo 147, Morata, 1991: 8).

V minulosti převažoval nepsaný konsensus mezi centrální vládou a regionálními vládami v postupu při finálním řešení. Nicméně pod vlivem konstelace politických faktorů v národní a regionální politice (zvýšení požadavků ze stran nacionálních, regionálních vlád) se konsensuální řešení dostalo do slepé uličky. Substátní jednotky volaly stále silněji po jednostranné a hromadné změně v teritoriálních institucích. Po vzoru katalánského parlamentu regiony iniciovaly změnu jejich autonomního statutu za účelem větší decentralizace systému. Vůbec poprvé v novém tisíciletí došlo k reformě bez předešlého souhlasu centrální vlády a to díky ústavní flexibilitě a nejednoznačně definovanému manévrovacího prostoru regionálních statutů. Centrální vláda se dostala do defenzivního postavení, ve kterém byla nucená odpovědět na nové požadavky regionů, které byly zkouškou národní jednoty, koheze a přežití jednotného státu. Jednalo se o tzv. *bottom-up* formální změnu, která ovlivnila „federální“ ústavu (Colino, 2009: 263–264).

Rozpory ve španělské Ústavě inklinují k tomu, abychom mohli Španělské království označit za „hybridní stát kombinující prvky federalismu a regionalismu“. Federální státy *ipso facto* se na rozdíl od Španělska vykazují symetrickým rozložením administrativních povinností mezi různé jednotky federace a jasně definovanými politickými pravomocemi mezi centrálním státem/ vládou a substátními jednotkami/ vládami. I přes tyto nedostatky, však Španělské království zvolilo pragmatickou cestu k přizpůsobení si federalismu svému specifickému národně-historickému kontextu. Díky tomu můžeme soudit, že ideální typ federalismu není ničím uniformním, ale je daleko flexibilnější a dá se využít k vyřešení specifických otázek v různém národním kontextu (Encarnación, 2004: 72–74).

⁴⁸ *Legislative concurrent powers* jsou pravomoci uplatňované nezávisle ve stejné oblasti legislativy oběmi úrovněmi vládnutí jak regionální, tak centrální vládou.

Španělsko je tedy příkladem toho, že federalismus může fungovat v několika variantách institucionálního rámce, který je determinován historickými podmínkami a okolnostmi. *De facto* se federalismus nemusí explicitně odkazovat k termínu *federace*, což je případem i Španělského království a jeho vývoje federalismu, v rámci něhož chybí přímá spojitost mezi španělským národem a federálním státem po přijetí Ústavy v roce 1978 (Encarnación, 2004: 72–73). Nicméně ta implicitně zahájila otevřený model pro federalizaci „národa“/státu. Současně jako podpora tohoto federalizačního trendu přijalo Španělsko řadu federálních institucí (jako např. regionální vlády), avšak nevzdalo se označení unitárního státu. Po bližším zkoumání si můžeme povšimnout, že Španělsko svou strukturou spadá do obecně uznávané definice federalismu, která zdůrazňuje distribuci polické moci a utváření politického rozhodování mezi centrální vládou a jednotlivými regiony či státy. Každopádně je důležité si uvědomit, že Španělsko není typickou federací⁴⁹ (Riker, 1975: 101–102).

Unitární charakter Španělska vychází z premisy zanesené v Ústavě, kde je Španělsko bráno jako *unidad de la Nación española* (Constitución Española, Artículo 2). Unitární povaha Španělského státu vyplývá převážně ze skutečnosti, že architektura politického systému regionálních společenství jim neumožňuje se aktivně podílet na participaci v rozhodování na centrální úrovni. Tato absence rozhodování se projevuje převážně ve dvou oblastech. První se týká změny ústavy, do které nejsou španělská autonomní společenství přizvána a taktéž se nemohou podílet na kontrole tzv. zbylých pravomocí. Druhá souvisí s reprezentací regionálních zájmů na centrální úrovni. Ve Španělském politickém systému chybí přímo volená komora (Senát) na základě teritoriálních hranic jednotlivých regionů (Hamann, 1999: 113–114). Všechny tyto aspekty mohou podryvat federalismus a institucionální nastavení, které je typické ve většině

⁴⁹ Tato definice byla přejata od W. Rikkera viz kapitola o Federalismu.

federálních států. Díky tomu je komplikované Španělsko klasifikovat jako federaci.

Nicméně i s ohledem na nedostatky federalismu mohou konstatovat, že Španělsko prošlo, po přijetí Ústavy v roce 1978, jedním z největších procesů decentralizace pravomocí z centra na regionální vlády v západní Evropě. Španělé byli schopni vytvořit federativní systém vlády v principech, nikoliv však jeho explicitním jmenováním či zanesením do Ústavy. V tomto bodě je důležité si uvědomit, že každodenním fungováním politické praxe se Španělsko přibližuje systému federálnímu, avšak jeho *de iure* struktura politického systému nikoliv. Tyto federální principy jsou založeny na ustanovení 17 autonomních společenství, které získávají významné pravomoci v oblastech jako je např. vzdělávání, sociální a kulturní politika, vynucení práva, zdanění apod. Některým regionům jsou však garantovány pravomoci v plné míře, které dříve náležely centrální vládě (viz „fiskální konfederace“ s Baskickem a Navarrou) (Cantarero-Perez. 2012: 234–235).

V následující části se zaměřím na analýzu výlučných pravomocí exponovaných regionů – Baskicka, Katalánska, Valencie, Kanárských ostrovů a Extremadury. Cílem mé práce je zjištění, zda se procesy federalismu a regionalismu promítají odlišným způsobem do vybraných historických a nehistorických autonomních regionů v závislosti na jejich statutu. Podle španělské Ústavy by měly větší pravomoci náležet historickým regionům, které jsou tvořeny tzv. historickými národy, jež v minulosti disponovaly již autonomním statutem. Tyto regiony současně byly mezi prvními, které získaly autonomní statut díky přijetí Ústavy v roce 1978 (Börzel, 2000: 23–24). V prostředí Španělského království můžeme tedy jasně identifikovat asymetrii v legitimitě jejich politických požadavků plynoucích z historického kontextu vývoje jednotlivých regionů. S tím souvisí i výše zmíněná otázka pravomocí, kdy historické národy byly schopné alokovat větší škálu pravomocí, která více méně odpovídá pravomocím srovnatelným s centrální vládou. Mezi tyto pravomoci

patří: exkluzivní pravomoci, jejich vlastní policejní sbory, vnější znaky a symboly, oficiální návštěvy do zahraničí, autonomní práva ustanovená regionálními parlamenty, veřejná politika v oblasti vzdělávání a sociální bezpečnosti apod. Ambiciózní regiony spadající do druhé skupiny regionů chtěly získat totožné pravomoci jako tyto historické národy (příkladem takových regionů jsou Andalusie, Valencie a Kanárské ostrovy). Současně byly tyto aktivní společenství vzorem pro zbytek Španělska, ve kterém nebyly tak rozvinuté etnicko-teritoriální identity (Constitución Española, Artículo 148, 149). V tabulce č. 3 je znázorněno, v jakých letech a s jakou rychlostí získaly jednotlivé regiony svoji autonomii.

Tabulka č. 3: *Přehled španělských regionů (Comunidades Autónomas) a jejich ústavní cesta k regionální autonomii*

Historické regiony a zvl. privilegia	Regiony, které získaly rychle autonomii	Regiony, které získaly středně rychle autonomii	Regiony, které získaly pomaleji autonomii
Baskico (18. 12. 1979)	Andalusie (30. 12. 1981)	Valencie (1. 7. 1982)	Baleary (25. 2. 1981)
Katalansko (18. 12. 1979)		Kanárské ostrovy (10. 8. 1982)	Austurské kníž. (30. 12. 1981)
Galicie (6. 4. 1981)			La Rioja (9. 6. 1982)
Navarra (<i>fueros</i>) (10. 8. 1983)			Murcie (9. 6. 1982)
			Kastilia - La Macha (10. 8. 1982)
			Kastilia a León (25. 2. 1983)
			Extremadura (25. 2. 1983)
			Madrid (25. 2. 1983)

Zdroj: Swenden, 2006: 32.

Samospráva jednotlivých regionů je zanesena do jejich autonomních statutů (viz tabulka č. 4), jež byly často dlouze projednávány mezi centrální vládou a regionálními parlamenty. Autonomní statuty vytváří tedy pravidla hry pro výkon regionální moci v samosprávných regionech, díky čemuž ho můžeme označit za jakousi jejich „regionální ústavu“⁵⁰. Nicméně kvalitativně je autonomní statut na nižší úrovni než Ústava Španělského království. Z toho důvodu budu v nadcházející části vycházet převážně z jejich znění. Hlavní pozornost bude věnována výlučným pravomocím, kterými budou disponovat jednotlivé regiony. Pozornosti však také neunikne konkrétní rozložení moci mezi mocí výkonnou, zákonodárnou a soudní. V závěru své práce zmíním zjištění poznatky týkající se jednotlivých procesů federalismu a regionalismu a jejich zastoupení v exponovaných regionech.

Tabulka č. 4: *Autonomní statuty zkoumaných regionů*

Datum	Region	Organický zákon	Oficiální název vlády
18.12.1979	Baskicko	LO3/79	Gobierno Vasco
18.12.1979	Katalánsko	LO4/79	Generalitat Catalüna
1.7.1982	Valencie	LO5/82	Generalitat Valenciana
10.8.1982	Kanárské ostrovy	LO10/82	Gobierno Canario
25.2.1983	Extremadura	LO1/83	Junta de Extremadura

Zdroj: Smith, 2000: 24.

⁵⁰ Formálně se statut podobá ústavě, protože jeho součástí je preambule, úvodní titul a další tituly týkající se rozdělení moci a pravomocí autonomních institucí v oblasti legislativy a exekutivy, teritoriálního a právního územního rozdělení, financí a obecných norem a reformy autonomního statutu.

2.2 Baskicko

Autonomní společenství Baskicko (*Euskal Autonomia Erkidegoa*) se nachází na severu Španělského království podél Biskajského zálivu. Na severovýchodě je Baskicko díky Pyrenejskému pohoří odděleno od Francie, nicméně autonomní společenství Navarra⁵¹ tvoří jakýsi pomyslný most mezi španělským Baskickem a francouzským Baskickem⁵². Dále je Baskicko na jihu ohraničeno autonomním společenstvím La Rioja a na západě Kantabrií. Do administrativního členění Baskicka spadají tři provincie – Araba, Bizkaia a Gipuzkoa⁵³.

Baskicko se řadí k historickým regionům a bylo schopné získat svůj autonomní statut v první vlně decentralizace. V Baskicku bylo rozvinuté silné nacionalistické cítění, které bylo úzce provázáno s přesvědčením o baskické výjimečnosti pramenící z nejasného původu Basků (kladen důraz na rasový původ). Mezi odborníky totiž nepanuje shoda na tom, odkud Baskové pocházejí a k jaké jazykové větvi patří baskičtina⁵⁴ (jedná se o velmi specifický jazyk, na který jsou Baskové pyšní). Všechny tyto aspekty vedly k rozvinutí baskického regionalismu, potažmo nacionalismu, který v minulosti nabýval až násilnických forem v podobě činnosti teroristické organizace ETA⁵⁵. V době tvorby demokratické ústavy byla na území Baskicka tedy již silně etablovaná baskická identita, která nemohla být ignorována. Díky tomu se Baskicku podařilo získat rozsáhlé autonomní pravomoci, které dokonce v otázce fiskální politiky předčily

⁵¹ Navarra je autonomní společenství Španělského království, na kterém také žijí Baskové. Navarra se však odmítla přidružit k Baskicku a vytvořila svůj vlastní autonomní region. Španělská část historického regionu Baskicko je tak v současné době rozdělena mezi 2 autonomní společenství. Nicméně Autonomní statut Baskická počítá s variantou, že pokud by Navarra vyjádřila souhlas, tak se může k Baskicku přidružit a stát se jeho součástí.

⁵² Výše zmíněná území jsou považována za součást tzv. „historické Baskicka“ (baskicky Euskal Herria), což je teritorium zahrnující oblast v hranicích dnešního autonomního společenství *Comunidad Foral de Navarra* a západní část francouzského departamentu *PyrénéesAtlantiques*, tzv. *Iparalde*

⁵³ Britannica. *Basque Country* (<http://www.britannica.com/place/Basque-Country-region-Spain>, 20. 4. 2016).

⁵⁴ *Euskera*.

⁵⁵ Fair Observer. *Basque and Catalan Nationalism: An Evolution*

(<http://www.fairobserver.com/region/europe/basque-and-catalan-nationalism-evolution/>, 25. 4. 2016).

pravomoci ostatních historických regionů (viz ekonomický koncert). Významného postavení v rámci španělských regionů se Baskicku dostává nejen díky kulturní a jazykové specifičnosti, ale také díky jeho hospodářské vyspělosti.

Důraz Basků na jejich jazyk se promítl na jeho zrovnoprávnění se španělštinou (kastilštinou) jakožto 2. oficiálního jazyka. Tato kooficialita je vyjádřena tím, že úředníci jsou povinni znát oba jazyky⁵⁶ (a to i přes to, že až dvě třetiny Basků neovládají tento jazyk, což je způsobeno značnou migrační vlnou do tohoto regionu). Výuka baskičtiny je také podporována vzdělávacím systémem. Otázka jazykové politiky spadá do výlučných pravomocí baskické vlády, která se rozhodla zavést baskičtinu jako „hlavní“ jazyk v primárním a sekundárním školství. Naopak všechny státní univerzity je možné studovat v obou jazycích (baskičtině a španělštině). Současně Baskicko využívá k podpoře své jazykové diverzity televizní a radiové vysílání a řadu tištěných magazínů (čl. 6)⁵⁷.

Předtím než se detailněji podívám na baskický politický systém, bych chtěla zmínit signifikantní odlišnost tohoto autonomního regionu, čímž je bezesporu výše zmíněný ekonomický vztah mezi centrem a exponovaným regionem. Na základě historických práv (*fueros*)⁵⁸, formálně vyjádřených v Hospodářské smlouvě (*Concierto Económico*), je Baskicku umožněno koordinovat výběr daní (mimo celních poplatků) na jeho území⁵⁹. Podle Morena se jedná o fiskální „nezávislost“, která vytváří prostor pro větší „finanční kapacitu“, čímž se snižuje závislost na státní pokladně (Moreno, 2002: 401). Principy této ekonomické dohody jsou zaneseny v Autonomním statutu Baskicka

⁵⁶ Pokud úředník ovládá baskičtinu je pravděpodobné, že v průběhu svého profesního života bude povýšen. Naopak úředníci bez znalosti baskičtiny nedosáhnou výrazného postupu v zaměstnání.

⁵⁷ Basque Country. *The Statue of Autonomy of the Basque Country* (http://www.basquecountry.eus/t32-448/en/contenidos/informacion/estatuto_guernica/en_455/adjuntos/estatu_i.pdf, 20. 4. 2016).

⁵⁸ Na základě historického práva se Hospodářská smlouva také vztahuje na region Navarra. Baskicko spolu s Navarrou jsou jedinými regiony Španělska, které se mohou těšit z vysokého stupně veřejných výdajů.

⁵⁹ EA. *Economic Agreement between the Basque Country and the spanish State* (<http://www.euskoalkartasuna.eus/economic-agreement-between-the-basque-country-and-the-spanish/>, 2. 4. 2016).

(1979) v článku 41. Baskický daňový systém kopíruje systém výběru daní na celostátní úrovni – jednotlivé administrativy baskických provincií dohlíží na průběh výběru daní, z nichž se určitá částka⁶⁰ odvádí baskické vládě⁶¹. Následně regionální baskická vláda jedná s centrální španělskou vládou o výši příspěvku, který Baskicko odvede do státní pokladny. Jednání se konají převážně jednou za 5 let a jsou založena na konsensu obou vlád⁶². Obecně mohu říci, že výše odvedené částky je značně nižší, než jak je tomu u ostatních (podobně vyspělých regionů viz např. Katalánska) regionů Španělského království.

Na základě historických práv si bylo Baskicko také schopno vydobýt specifický politický systém. V minulosti totiž baskické provincie disponovaly (každá) vlastními politickými institucemi, které se staraly o chod politického života na daném území. Tato struktura byla zachována i po přijetí Ústavy Španělska v roce 1978. Díky tomu se Baskicko stalo jediným autonomním společenstvím, které má nejen regionální parlament, ale také tři provinciální parlamenty, tedy každá z provincií má svůj vlastní parlament. Tato struktura vytváří komplexní systém politických institucí⁶³.

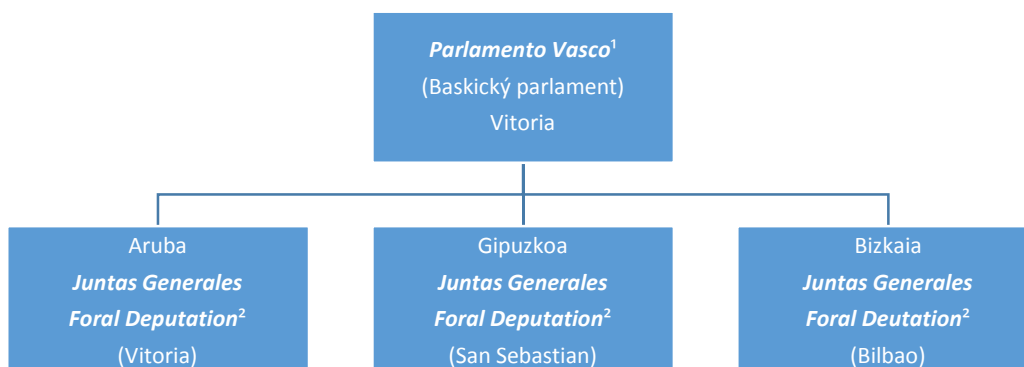
⁶⁰ Odvedená částka závisí na ekonomických faktorech jako je např. poměr výše příjmů a výdajů jednotlivých provincií.

⁶¹ Basque Country. *The Statute of Autonomy of the Basque Country* (http://www.basquecountry.eus/t32-448/en/contenidos/informacion/estatuto_guernica/en_455/adjuntos/estatu_i.pdf, 2. 4. 2016).

⁶² Fundación para la Libertad. *The Autonomy of the Basque Country* (http://paralalibertad.org/wp-content/uploads/J_Corcuera_Ingles.pdf, 2. 4. 2016).

⁶³ Kultura. ejpgv. euskadi. eus. *Basque Country* (http://www.kultura.ejpgv.euskadi.eus/r46-714/es/contenidos/informacion/ezagutu_eh/es_eza_eh/adjuntos/eza_en.pdf, 20. 4. 2016).

Graf č. 1: Politická organizace Baskicka

¹Prezident se nazývá *Lendakari* a regionální ministři *Consejeros*.

²*Foral Deputations* jsou provinční rady. Prezident každé z nich se jmenuje *Diputado General* a ministři jednotlivých rad jsou *Diputados Forales*.

Města zanesená v závorkách jsou hlavními městy jednotlivých provincií. Každý z provinčních parlamentů volí jednu třetinu baskického parlamentu, který následně volí baskickou vládu. Regionální baskická vláda je zodpovědná za většinu veřejných výdajů (nejvíce investuje do vzdělávání a zdravotní péče). Nevybírá však daně – ty jsou vybírány na úrovni provinční a odsud jsou postoupeny regionální vládě.

Zdroj⁶⁴.

S ohledem na cíle mé práce se budu zabývat politickou strukturou na úrovni regionální. Mezi hlavní politické instituce podle článku 24 Autonomního statutu Baskicka patří parlament, vláda a prezident (*Lendakari*). Parlament (*Parlamento Vasco*) je jednokomorovým zákonodárným sborem s legislativními pravomocemi, s pravomocí schvalovat rozpočet a zároveň plní funkci kontroly baskické vlády. *Parlamento Vasco* je podle autonomního statutu nedotknutelný. Zajímavé je složení baskického parlamentu. Parlament není volen přímo občany Baskicka, ale podle článku 26 se *Parlamento Vasco* skládá z totožného počtu reprezentantů tzv. Historických teritorií, do kterých spadají tři výše zmíněné provincie Baskicka. Každý z provinčních parlamentů volí 25 zástupců, kteří poté

⁶⁴ Kultura. egypt. euskadi. eus. *Basque Country* (http://www.kultura.ejgv.euskadi.eus/r46-714/es/contenidos/informacion/ezagutu_eh/es_eza_eh/adjuntos/eza_en.pdf, 20. 4. 2016).

zasednou do regionálního parlamentu. Počet volených zástupců do *Parlamento Vasco* tedy nerespektuje počet obyvatel žijících v jednotlivých provinciích. Funkční období parlamentu je čtyřleté a celkem je voleno 75 křesel. Nicméně funkční období parlamentu může být přerušeno ještě před koncem funkčního období tím, že dojde k vyhlášení předčasných voleb. Poslanci parlamentu jsou v době výkonu svého mandátu chráněni imunitou, která se však nevztahuje na podezření z trestného činu. Na posouzení trestného činu dohlíží Vyšší soud Baskicka (*Tribunal Superior de Justicia*), který je nejvyšším soudem na této regionální úrovni. Schválené zákony jsou vyhlášeny prezidentem Baskicka a zaneseny do věstníku (*Boletín Oficial del País Vasco*). Kontrola vlády probíhá na základě interpelace členů a možnosti vyjádřit vládě nedůvěru, na jejímž základě musí vláda podat demisi. Současně *Parlamento Vasco* má na starosti jmenování zástupců Baskicka do španělského Senátu⁶⁵.

Volby do parlamentu jsou vyhlašovány prezidentem Baskicka, kde termín voleb nepodléhá nařízení shora. Prezident si určuje termín voleb podle svého přesvědčení, nesmí však překročit období delší než 4 roky. Volební systém do *Parlamento Vasco* probíhá na základě poměrného hlasování ve třech volebních obvodech, které odrážejí administrativní strukturu Baskicka. Jedná se o tři baskické provincie – Arabu, Gipuzkou a Bizkaiu, které do parlamentu vysílají 25 reprezentantů. Volby vyhlašuje baskický prezident *Lendakari* a musí tak učinit vyhlášením dekretu. Pro vstup do parlamentu je nutné překročit 5 % volební klauzuli. Následné volební období poslanců *Parlamento Vasco* trvá čtyři roky⁶⁶.

Moc výkonná je podle článku 29 reprezentována vládou (*Gobierno Vasco*), kolektivním orgánem s exekutivními a administrativními pravomocemi, v čele s prezidentem (*Lendakari*). *Lendakari* je volen baskickým parlamentem a následně uveden do funkce jmenováním španělským králem. Sestavování vlády

⁶⁵ Basque Country. *The Statute of Autonomy of the Basque Country* (http://www.basquecountry.eus/t32-448/en/contenidos/informacion/estatuto_guernica/en_455/adjuntos/estatu_i.pdf, 2.4. 2016).

⁶⁶ Election Resources. *Elections to the Basque Parliament* (http://www.electionresources.org/es/eus/index_en.html, 20. 4. 2016).

leží na bedrech baskického parlamentu⁶⁷, jemuž je vláda formálně odpovědná za svoji činnost. Funkční období vlády je shodné s funkčním obdobím parlamentu. Zároveň vláda může být rozpuštěna na základě nezískání důvěry od parlamentu či na základě odstoupení *Lehendakari* (pokud podá demisi či náhle zemře). Současně platí, že pokud je vyjádřena *Lehendakari* nedůvěra, je nutné mít předem navržené jméno nového předsedy vlády (jedná se o tzv. konstruktivní vyjádření nedůvěry) *Lehendakari* jmenuje a odvolává ministry své vlády. Nastoluje vládní program a vystupuje jako reprezentant celého Baskicka⁶⁸.

Nejvyšším soudem na území Baskicka, jak bylo výše zmíněno, je *Tribunal Superior de Justicia* (Vyšší soud) se sídlem v Bilbao. Tento soud řeší spory mezi institucemi baskického autonomního společenství (článek 39). Soud nedisponuje exkluzivními pravomocemi, ale je pouze pověřen výkonem této funkce na svém území. Toto plyne ze zásady jurisdikční jednoty španělského soudního systému – všichni soudci a soudní úředníci jsou součástí jednoho celku⁶⁹.

Výlučné pravomoci baskického autonomního společenství jsou zaneseny v Hlavě I v článku 10 Autonomního statutu Baskicka – vymezení a správa administrativních celků, jež jsou součástí Baskicka (vnitřní organizace baskických institucí, volební legislativa, místní správa), občanské právo vycházející z tradičního práva historických provincií, správa majetku a veřejných statků, zemědělství, rybolov, lékařský sektor a zdravotnictví, věda, kultura, rozvoj ekonomiky a její plánování, správa pozemních komunikací v rámci regionu Baskicka, městský rozvoj apod⁷⁰. Do výlučných kompetencí Baskicka spadají ty kompetence, které nenarušují výlučné pravomoci státu podle Ústavy z roku 1978. Oproti „nehistorickým“ regionům má Baskicko velké pravomoci

⁶⁷ Parlament volí prezidenta vlády, který si následně zvolí členy své vlády.

⁶⁸ Basque Country. *The Statute of Autonomy of the Basque Country* (http://www.basquecountry.eus/t32-448/en/contenidos/informacion/estatuto_guernica/en_455/adjuntos/estatu_i.pdf, 2.4. 2016).

⁶⁹ Basque Country. *The Statute of Autonomy of the Basque Country* (http://www.basquecountry.eus/t32-448/en/contenidos/informacion/estatuto_guernica/en_455/adjuntos/estatu_i.pdf, 2.4. 2016).

⁷⁰ Basque Country. *The Statute of Autonomy of the Basque Country* (http://www.basquecountry.eus/t32-448/en/contenidos/informacion/estatuto_guernica/en_455/adjuntos/estatu_i.pdf, 2.4. 2016).

v oblasti zdravotní péče a školství – kdy Baskové mají státem garantované bilingvní vzdělávání.

Baskicko má své vlastní policejní složky (*Ertzaintza*), které se starají o pořádek v regionu (čl. 17)⁷¹. Nicméně určujícím znakem odlišující baskickou autonomii od zbylého regionu je ekonomický koncert, jehož podstata tkví v odděleném finančním systému zmíněném již výše. Díky takto nastavenému finančnímu systému je Baskicko schopné alokovat dostatečné množství zdrojů, které dále investuje do svého rozvoje.

Za celou dobu požívání autonomního statutu se Baskicko jeho znění pokusilo reformovat pouze jednou a to v roce 2004. Jednalo se o velmi kontroverzní plán Ibarretxe, který byl však díky svým radikálním požadavkům⁷² španělským parlamentem označen za proti-ústavní⁷³.

2.3 Katalánsko

Katalánsko (*Comunidad Autónoma de Cataluña*) je jeden z největších, nejbohatších a nejvíce industrializovaných regionů Španělského království. Nachází se na severovýchodě Španělska při pobřeží Středozemního moře. Region je situován v přirozené hranici, kterou tvoří již zmíněné Středozemní moře na jihovýchodě. Na severu je tato hranice tvořena Pyrenejským pohořím, které také Katalánsko odděluje od Francie. Na západě Katalánska je tento region od regionu Aragón oddělen nížinou, kterou protéká jedna z nejdůležitějších řek

⁷¹ Basque Country. *The Statute of Autonomy of the Basque Country* (http://www.basquecountry.eus/t32-448/en/contenidos/informacion/estatuto_guernica/en_455/adjuntos/estatu_i.pdf, 2.4. 2016).

⁷² právo na vlastní oficiální baskickou národnost, právo vydávat vlastní občanské průkazy, právo zřídit vlastní autonomní soudní soustavu, právo mít zastoupení na půdě EU. Atonomní historická území se tak měly stát volně přidruženým státem, tvořícím se Španělskem personální unii (Kunská, 2006: 11).

⁷³ 20 minutos. *El Congreso rechaza el plan Ibarretxe por 315 votos en contra* (<http://www.20minutos.es/noticia/2637/0/ibarretxe/plan/soberanista/>, 20. 4. 2016).

regionu a Španělska vůbec, a to řeka Ebro⁷⁴. Přirozené hranice poskytovaly vhodné podmínky pro rozvoj Katalánska.

Své významné postavení v rámci Španělského království, ale i z pohledu mezinárodního společenství si bylo Katalánsko schopno vydobýt díky své dlouholeté tradici autonomie, kdy *de facto* fungovalo jako nezávislý stát⁷⁵. Zakořeněná tradice autonomie poskytla vhodný prostor pro rozvoj regionalismu a nacionalistických hnutí, které se opírají o vlastní historický vývoj, zvyky, tradice a v neposlední řadě používání vlastního jazyka katalánštiny (Dobby, 1938: 240). Dalším důležitým faktorem, který hrál roli v upevnění pozice Katalánska, jakožto významného regionálního aktéra, byla industrializace a urbánní rozvoj v 19. století, kdy se pomalu z Barcelony, hlavního města Katalánska, a kolem ní přilehlých zón stávalo průmyslové centrum Španělska. Nicméně díky negativnímu vlivu diktátorského režimu Franca byl tento rozvoj zpomalen ne-li zcela zastaven, což se současně projevilo i v dalších aspektech života v Katalánsku – negativně byl ovlivněn i kulturní a ekonomický rozvoj, politická práva a některé prvky sociálního státu (Barcia, 2014: 400-401).

Katalánsko patří do skupiny historických regionů a bylo schopné „znovu“ potvrdit svůj autonomní statut vzápětí po přijetí Ústavy v roce 1978. Institucionálním vyjádřením tohoto statutu bylo znovu obnovení vládní instituce *Generalitat de Catalunya*, v rámci níž se politicky organizuje samospráva katalánského autonomního společenství. Nicméně vznik *Generalitat de Catalunya* se datuje už od roku 1359, což z něj činí jednu z nejdéle fungujících vládních institucí na světě. Avšak v souvislosti s utužováním režimů na území Španělska došlo postupně k jeho omezování či až k jeho úplnému potlačení jako

⁷⁴ Britannica. *Catalonia* (<http://www.britannica.com/place/Catalonia>, 25. 12. 2015).

⁷⁵ Předtím než byla oblast Katalánska integrovaná do nově vzniklého španělského státu v roce 1469 na základě svatby Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského, tak bylo Katalánsko cca po 700 let nezávislým útvarem. Nicméně i poté Katalánsko disponovalo velkou mírou nezávislosti, která byla viditelná v oblasti administrativy, jurisdikce a fiskální, monetární a ekonomické politiky. Tuto autonomii definitivně ztratilo v 18. století, kdy došlo k potlačení války o nezávislost.

v éře nedemokratického režimu generála Franca⁷⁶. Své renesance dosáhla tato vládní instituce v letech 1931 a 1977, kdy byla obnovena její činnost.

Podle článku 2 Katalánského autonomního statutu se *Generalitat* skládá z parlamentu, vlády (exekutivní rada) a předsednictví *Generalitatu* (prezidenta). Další přidružené samosprávné instituce jsou taktéž stanoveny samotným statutem. Do této skupiny patří např. katalánský Ombudsman (*Síndic de Greudes*)⁷⁷, Veřejný kontrolní úřad pro Katalánsko (*Sindicatura de Comptes*)⁷⁸ a Výbor pro statutární garance (*Consell de garanties estatutàries*)⁷⁹. Zároveň statut⁸⁰ také ustanovuje katalánské národní symboly⁸¹ a pravomoci *Generalitat*. V rámci Katalánska má zvláštní statut údolí Aranú, které má svůj vlastní parlament. Zvláštní postavení tohoto údolí plyne z jeho specifičnosti. Vykazuje se odlišným jazykem od zbytku regionu – araneštinou a zvýšenou autonomií, která se vztahuje na celé území zhruba odpovídající katalánské *comarca*⁸²⁸³.

Institucionální struktura Katalánska se tedy skládá ze tří základních orgánů, které reprezentují samosprávné pravomoci autonomního společenství. Nejrozsáhlejšími pravomocemi z nich disponuje Parlament (*Parlament de Catalunya*). Parlament reprezentující katalánský lid je jednokomorový,

⁷⁶ Catalonia Votes. *Political Institutions* (<http://www.cataloniavotes.eu/political-institutions/>, 1. 4. 2015).

⁷⁷ Ombudsman dohlíží na ochranu a obranu práv a svobod občanů tím, že dohlíží na činnost vlády a k ní přidružených orgánů.

⁷⁸ Audit je orgán monitorující ekonomický, finanční a účetní management katalánského veřejného sektoru a vládních orgánů.

⁷⁹ Rada statutárních záruk je orgánem, který na požádání parlamentu či vlády vydává předepsané rozsudky v souladu s autonomním statutem či je jeho názor vyžadován pro odvolání se k Ústavnímu soudu Španělského království.

⁸⁰ Statut obsahuje nejen rozdělení moci a pravomocí autonomních institucí v oblasti legislativy a exekutivy, teritoriálního a právního územního rozdělení, financí a obecných norem a reformy autonomního statutu jak tomu bylo u předchozího statutu 1979, ale navíc obsahuje samostatné tituly věnované soudnictví, vztahům autonomní vlády vůči státu, Evropské unii a zahraničí, a v neposlední řadě titul obsahující katalog základních práv a povinností katalánských občanů. Gencat. *Statute of Autonomy* (<http://web.gencat.cat/en/generalitat/estatut/>, 20. 4. 2016).

⁸¹ Se změnou autonomního statutu z r. 2006 se mezi katalánské symboly počítají – vlajka, hymna a národní svátek.

⁸² *Comarca* je název pro dílčí územní celky Španělského království. Definice slova *comarca* dle Španělské královské akademie je „*División de territorio que comprende varias poblaciones*“ - část území, které zahrnuje několik obcí“

⁸³ Barcelonas. *Generalitat de Catalunya* (<http://www.barcelonas.com/catalan-politics.html>, 1. 4. 2016)., Real Academia Española. *Comarca* (<http://dle.rae.es/?id=9t0d6eN>, 1. 4. 2016).

nezávislý, přijímá zákony a kontroluje vládu. Současně také schvaluje roční rozpočet a nové daně (Constitución Española, Artículo 148). Parlament je volen poměrným volebním systémem na čtyři roky s přísně vázanou kandidátní listinou. Termín voleb se neshoduje s volbami do *Cortes Generales*⁸⁴. Podle autonomního Statutu by se měl počet volených zástupců Parlamentu Katalánska pohybovat v závislosti na počtu obyvatel mezi 100 až 150 poslanci. V éře demokratického Katalánska se však počet ustálil na 135 poslancích, díky čemuž se Katalánsko stává regionem s nejpočetnějším legislativním sborem. Území regionu je rozděleno do 4 volebních obvodů kopírujících administrativní rozdělení Katalánska – Barcelony, Girony, Lleidy a Tarragony. Každý obvod volí minimálně 6 poslanců plus jednoho poslance na 40 000 obyvatel. V procesu přepočtu hlasů na mandáty se používá d'Hondtův dělitel, který v malých obvodech zpravidla zvýhodňuje velké strany. Politické strany musí v provincii překročit 3 % omezovací klauzuli, aby získaly mandát, klauzule ale v praxi odfiltrovává malé strany pouze v Barceloně (Kouřil-Pavlová, 2011: 182). Nastavení volebního systému zvýhodňuje malé (méně lidnaté) volební obvody, protože politické strany nepotřebují tolik hlasů, aby dokázaly překročit omezovací klauzuli než v obvodech více lidnatých⁸⁵.

Na parlament je upírána pozornost nejenom proto, že je těžištěm zákonodárné moci, ale také proto, že je to jediná přímo volená instituce *Generalitat*. Z toho důvodu se stává přímým reprezentantem občanů Katalánska a nositelem jejich politické vůle. Mezi nejdůležitější pravomoci Parlamentu patří legislativní činnost – tedy schvalování zákonů. Zákony schválené Parlamentem Katalánska jsou jménem krále Španělska vyhlášovány prezidentem *Generalitat*. Jejich znění je následně zaneseno a publikováno ve Sbírce zákonů Katalánska (*Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*) či v ústřední Sbírce zákonů (*Boletín Oficial del Estado*). Na následný ratifikační proces má vliv to, zda

⁸⁴ *Cortes Generales* je španělským parlamentem.

⁸⁵ Election Resources. *General Aspects of the Electoral System* (http://www.electionresources.org/es/cat/index_en.html, 1. 4. 2016).

jednotlivé zákony spadají do oblasti exkluzivních kompetencí ponechaných autonomním statutem a Ústavou Španělska v rukou regionálního *Generalitat* (jako např. zákony týkající se cestovního ruchu, kultury, sociální péče, zemědělství, rybaření apod.) anebo zákony spadají do oblasti sdílených kompetencí. V prvním případě zákony již nemusejí být dále projednávány celošpanělským parlamentem (*Cortes Generales*), naopak v druhém případě tomu tak být musí⁸⁶.

Další důležitou funkcí Parlamentu je výše zmíněná kontrola zvolené regionální vlády. Tato pravomoc spadá mezi základní funkce zákonodárných sborů. Je tedy důležité, aby Parlament dohlížel a kontroloval plnění vládních závazků. Součástí funkce Parlamentu je totiž volba prezidenta *Generalitat*, který se zároveň stává předsedou vlády. Kandidáti na tento post předkládají plénu Parlamentu svůj politický program vlády, který hodlají implementovat po svém zvolení. Volba prezidenta je dvoukolová – v prvním kole musí kandidát získat absolutní většinu hlasů členů komory, ve druhém již ke zvolení stačí prostá většina hlasů. Vláda v čele s prezidentem *Generalitat* je Parlamentu politicky odpovědná a pokud jí vysloví absolutní většinou nedůvěru, je povinná podat demisi⁸⁷. Vláda je taktéž povinná podat demisi, pokud jí na její žádost (prezidenta) nebude vyslovena důvěra absolutní většinou hlasů Parlamentu⁸⁸.

Parlament také jmenuje do horní komory španělského parlamentu část senátorů zastupujících Katalánsko na centrální úrovni a v neposlední řadě mu přísluší právo na volbu veřejného ochránce práv (*Sindic de Greuges*), který je na základě autonomního statutu pověřen ochranou základních práv a svobod všech

⁸⁶ Gencat. *Statute of Autonomy* (<http://web.gencat.cat/en/generalitat/estatut/>, 20. 4. 2016).

⁸⁷ Z německého politického systému převzalo Katalánsko, respektive Španělsko princip konstruktivního veta nedůvěry, což znamená, že vyslovení nedůvěry vládě je možné pouze tehdy, pokud v sobě obsahuje souhlas s návrhem na budoucího předsedu vlády, v katalánském případě prezidenta *Generalitat*.

⁸⁸ Gencat. *Statute of Autonomy* (<http://web.gencat.cat/en/generalitat/estatut/>, 20. 4. 2016).

občanů Katalánska před nečinností či pochybením úřadů veřejné správy v regionu⁸⁹.

Vláda je vyšším kolegiálním orgánem s exekutivními a administrativními pravomocemi. Je tvořena prezidentem a v některých případech je zde přítomen předseda vítězné strany či radní (ministři). Předseda *Generalitat* je volen výše zmíněným Parlamentem (*procedimiento de investidura*), může být vystaven hlasování o nedůvěře (*moción de censura*) nebo má naopak možnost o důvěru sám požádat (*cuestión de confianza*). Pokud žádný z kandidátů nezíská podporu do dvou měsíců od prvního hlasování, tak je Parlament rozpuštěn a prezident *Generalitat* svolá do čtyřiceti až šedesáti dnů nové volby. Prezident je tedy volen členy Parlamentu a následně jmenován králem. Instituce prezidenta je reprezentativním orgánem *Generalitat* a samotného Katalánska. Prezident řídí činnost vlády, udržuje vztahy mezi státními institucemi a jejich správními orgány, vyhlašuje volby a jmenuje vyšší úředníky. Prezidentovy pravomoci, ve vztahu ke koordinování činnosti vlády, jsou jmenování a odvolávání ministrů, spolupracování při řízení legislativních programů za účelem poskytnutí informací požadovaných Parlamentem atd.⁹⁰. Jako jeden z představitelů státní správy v Katalánsku má za úkol ve jménu španělského krále vyhlašovat zákony platné na území tohoto regionu. Mezi pravomoci vlády patří určení zásad pro vládní činnost regionální politiky (*Acción de Gobierno*), vypracování rozpočtu *Generalitat*, jmenování a odvolání vyšších administrativní úředníků, jmenování úředníků, kteří budou reprezentovat instituce, orgány a společnosti a současně schvalovat kooperační projekty s ostatními autonomními společenstvími⁹¹.

Soudní moc je z *Generalitat* vyňata, přestože má Katalánsko svůj Nejvyšší soud⁹², který je vrcholnou instancí v rámci katalánského teritoria a je

⁸⁹ Gencat. *Statute of Autonomy* (<http://web.gencat.cat/en/generalitat/estatut/>, 20. 4. 2016).

⁹⁰ Gencat. *The President* (http://www.president.cat/pres_gov/president/ca/index.html, 1. 4. 2016).

⁹¹ Gencat. *The Government* (http://www.govern.cat/pres_gov/govern/ca/index.html, 1. 4. 2016).

⁹² Jeho soudce ale jmenuje král na návrh španělské Vrchní rady soudní moci (*Consejo General del Poder Judicial*), která při návrhu spolupracuje s Katalánskou radou soudní moci (*Consejo de Justicia de Cataluña*).

kompetentní v občanském, trestním a sociálním právu a administrativních sporech. Katalánská rada soudní moci je vládní orgán soudní moci v Katalánsku, oddělený od španělské Vrchní rady soudní moci. Podílí se na jmenování členů katalánského Nejvyššího soudu a podporuje fungování soudnictví v různých oblastech (podílí se na přípravě rezolucí, připravuje nařízení, informuje Parlament o fungování soudní administrativy apod.)⁹³. V roce 2006 vešel v platnost nový katalánský autonomní statut a jeho pravomoci se díky tomu značně rozšířily.

Pravomoci katalánské regionální vlády jsou zaneseny v Katalánském autonomním statutu⁹⁴, který v roce 2006 prošel výraznou revizí a rozšířením o další články. Výlučné pravomoci Katalánska jsou rozebrány v Sekci IV, Kapitoly II v článcích 116 – 173. Do těchto pravomocí podle současného statutu spadají: zemědělství, rybářství, železniční, pozemní, letecká a námořní doprava v rámci katalánského území. Naopak mezinárodní doprava zůstává ve výlučných pravomocích centra, což často znesnadňuje efektivní činnost katalánské vlády. Významné pravomoci taktéž získává v oblasti kultury (muzea, filmy, knihovny, archivy, kina) a jazykové politiky. K podpoře kulturního dědictví také slouží výlučné pravomoci v oblasti poskytování a spravování televizních a rozhlasových vysílání, v rámci nichž dochází k podpoře jazykové a kulturní odlišnosti Katalánska⁹⁵. Význam katalánštiny dokládá fakt, že na katalánských univerzitách je často upřednostňována před španělštinou, která je vyučována v hodinách cizího jazyka⁹⁶.

Katalánská vláda přijímá zodpovědnost za zákonodárství v oblasti životního prostředí a legislativního systému týkajícího se zaměstnanců státní

⁹³ Gencat. *Judicial Power in Catalonia* (http://web.gencat.cat/en/generalitat/estatut/estatut2006/titol_3/, 1. 4. 2016).

⁹⁴ Parlament de Catalunya. *Statute of Autonomy* (<http://www.parlament.cat/document/cataleg/150259.pdf>, 1. 4. 2016).

⁹⁵ Katalánská vláda má výhodu v tom, že vlastní katalánské rádio a televizní stanici.

⁹⁶ On the Commons. *Big Differences in Catalonia and Scotland on Independence* (<http://www.onthecommons.org/magazine/big-differences-in-catalonia-and-scotland-on-independence>, 1. 4. 2016).

správy a veřejných administrativních institucí. Do pravomocí *Generalitat* patří také ekonomické plánování, průmysl na katalánském území, správa místních úvěrových institucí a spořitelen. V otázce školství disponuje regionální vláda plnou kontrolou nad neuniverzitním vzděláváním a centry, ve kterých tato výuka probíhá. Centrální vláda si ponechala pravomoc v oblasti stanovování podmínek pro akademické tituly a profesní kvalifikaci. Důležitým bodem je také to, že školské osnovy nadále podléhají španělskému Ministerstvu školství a jsou tudíž pro celý stát stejné⁹⁷.

Katalánsko také získalo významné pravomoci v oblasti imigrační politiky a výlučné pravomoci v oblasti zdravotní péče a veřejného zdraví na katalánském území. Podle článku 164 došlo ke zřízení autonomní katalánské policie – *Mossos d'Esquadra*. *Mossos d'Esquadra* koordinuje akce místní policie. Je zde také ustavena bezpečnostní komise složená ze stejného počtu zástupců španělské a katalánské vlády, která koordinuje policejní akce regionální vlády a státních bezpečnostních jednotek. Zároveň tato komise slouží k výměně informací mezi oběma úrovněmi. Do výlučných kompetencí spadá také civilní právo, kde nejvyšším katalánským soudním orgánem je *Tribunal Superior de Justícia de Catalunya*. Katalánsko také disponuje možností ustanovení své vlastní zahraniční reprezentace, která funguje na principu ambasád – avšak bez formálního uznání⁹⁸. Tato centra by měla sloužit k propagaci zájmů Katalánska v zahraničí.

Součástí změny Katalánského autonomního statutu ratifikovaném v roce 2006 byl i přístup k finančním zdrojům, který se značně zvýšil. Katalánci si prosadili právo spravovat 50 % finanční částky vybrané z daní z příjmů fyzických osob (ve srovnání s 33 % z roku 1979), 50 % peněz vybraných z daní z přidané hodnoty (oproti 35 %) a 58 % z daní z alkoholu, tabákových produktů

⁹⁷ Parlament de Catalunya. *Statute of Autonomy* (<http://www.parlament.cat/document/cataleg/150259.pdf>, 1.4. 2016).

⁹⁸ Parlament de Catalunya. *Statute of Autonomy* (<http://www.parlament.cat/document/cataleg/150259.pdf>, 1.4. 2016).

a dalších specifických surovin (oproti 40 %) ⁹⁹. Nicméně v roce 2010 rozhodl Ústavní soud Španělského království o proti-ústavnosti několika článků autonomního statutu. Články byly v rozporu s ústavním principem jednoty španělského národa ¹⁰⁰. Rozhodnutí soudu (a ekonomická krize) mělo vliv na eskalaci nacionalistických nálad v katalánské společnosti, které vyústily do vyhlášení jednostranného referenda o nezávislosti Katalánska. Referendum bylo španělskou vládou označeno za neplatné ¹⁰¹. Nicméně tyto kroky Katalánců potvrzují zesílení separatistických snah v tomto regionu. Katalánský nacionalismus se opírá hlavně o ekonomickou vyspělost a kulturní diverzitu regionu. Kataláncům se nelíbí, že musejí doplácet na chudší regiony ve Španělsku, což je hlavní hybnou silou v konfliktu s centrální vládou a snahou o získání nezávislosti.

2.4 Valencie

Valencie (*Comunidad Autónoma de València*) se nachází na východě Pyrenejského poloostrova při pobřeží Středozemního moře. Na severu hraničí s Katalánskem, ze západu je obklopena regiony Aragonem a Kastilií-La Mancha a z jihu sousedí s regionem Murcia. Administrativně se skládá ze tří provincií – Castellón, Valencie a Alicante ¹⁰². Valencie patří k prosperujícím regionům Španělského království, čehož dosáhla díky rostoucí ekonomice na počátku nového tisíciletí. Nicméně v důsledku finanční krize se zařadila k nejvíce zadluženým regionům Španělska (Prytherch, 2009: 204).

⁹⁹ Gencat. *Sources of financing*

(http://economia.gencat.cat/en/70_ambits_actuacio/relacio_amb_inversors/fonts_de_financament/fonts_de_financament/, 1. 4. 2016). The Guardian. *How do Scotland's tax and spendings powers compare with Catalonia?* (<http://www.theguardian.com/news/datablog/2014/dec/05/how-do-scotlands-tax-and-spendings-powers-compare-with-catalonia>, 1. 4. 2016).

¹⁰⁰ CNA. *The Spanish Constitutional Court shortens the current Catalan Status of Autonomy*

(<http://www.catalannewsagency.com/politics/item/the-spanish-constitutional-court-shortens-the-current-catalan-statute-of-autonomy>, 20. 4. 2016).

¹⁰¹ BBC. *Catalan independent: November referendum called off* (<http://www.bbc.com/news/world-europe-29607769>, 20. 4. 2016).

¹⁰² Britannica. *Valencia* (<http://www.britannica.com/place/Valencia-autonomous-area-Spain>, 20. 4. 2016).

Při formování španělské ústavy v 70. letech Valencie, i přes její bohatou historii nezávislého Valencijského království a přítomnost valencijského regionalismu ve společnosti¹⁰³, nebyla schopná deklarovat své legitimní nároky na autonomii jako historická území. Valencie (respektive valencijský regionalismus) nebyl schopen mobilizovat společnost, aby artikulovala své legitimní nároky na získání autonomie (spojené s vlastním územním celkem v minulosti a jazykovou diferencí) Mezi obyvateli Valencie totiž nepanovala shoda o tom, jaké jméno by mělo autonomní společenství nést a jaké by mělo mít symboly¹⁰⁴. Tudíž ke schválení autonomního statutu Valencie (*Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana*) došlo až v roce 1982. Podle Swendena se Valencie řadí k regionům, které byly schopné získat svoji autonomii ve střednědobém horizontu. Nicméně Valencií netrvalo dlouho si osvojit poměrně rozsáhlé kompetence, které se značně podobají rozsahu kompetencí historických regionů (Swenden, 2006: 32).

Podobně jako v Katalánsku jsou samosprávné instituce Valencie sdruženy pod *Generalitat*. Sem taktéž spadají tři základní instituce – parlament, prezident a rada (*Consell*). *Generalitat* byl zřízen již v roce 1418. Avšak díky historickým okolnostem byla jeho činnost zrušena a obnovena až se získáním autonomního statutu v roce 1982. První zasedání se slavnostně uskutečnilo o rok později¹⁰⁵.

Zákonodárným sborem *Generalitat* je jednokomorový parlament (*Corts Valencianes*), který je přímým reprezentantem občanů Valencie. *Corts* je podle Autonomního statutu Valencie volen na čtyřleté funkční období, poměrným volebním systémem, kde ke zvolení je nutné překročit 5 % volební klauzuli. Počet reprezentantů byl stanoven v rozmezí 75 až 100 členů, nicméně finální

¹⁰³ Kořeny valencijského regionalismu se datují do 19. století.

¹⁰⁴ Trinity College. *The Prevalence of a strong Regional Identity and desire for complete Political Autonomy in Catalonia and not Valencia* (<http://digitalrepository.trincoll.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1452&context=theses>, 3. 4. 2016).

¹⁰⁵ Spain. *Valencia Regional Government Palace* (http://www.spain.info/en/quiere/arte/monumentos/valencia/palacio_de_la_generalitat.html, 20. 4. 2016).

počet se ustálil na 99¹⁰⁶. Poslanci jsou voleni v jednotlivých provinciích (volebních okrscích) – s následujícím počtem Valencie (40 členů), Alicante (35 členů) a Castellón (24 členů). Základní podmínkou pro počet volených zástupců je min. 20 reprezentantů za jednotlivé provincie a dále se počet reprezentantů řídí celkovým počtem obyvatel v provinciích respektující princip – čím více obyvatel, tím více reprezentantů. V době výkonu úřadu jsou poslanci chráněny imunitou, která se však nevztahuje na podezření z trestného činu, které v rámci valencijského území posuzuje Vyšší soud Valencie a mimo území Valencie tato kompetence přísluší Ústavnímu soudu Španělského království. Mezi pravomoci parlamentu spadají legislativní činnost, kontrola vlády, volba prezidenta *Generalitat*. Další funkcí parlamentu je jmenování reprezentantů zastupující Valencii v horní komoře Senátu na celošpanělské úrovni¹⁰⁷.

President de la Generalitat Valenciana je hlavou vlády a reprezentuje autonomní společenství. Prezident je volen parlamentem *Corts* a následně jmenován do úřadu králem. Z toho důvodu je politicky odpovědný parlamentu. V prvním kole potřebuje ke zvolení absolutní většinu, ve druhém kole je dostačující prostá většina. Pokud by kandidát nebyl do dvou měsíců zvolen, je nutné rozpustit parlament a vypsát nové volby. Nová volba kandidáta na prezidenta se uskutečňuje i v případech, pokud dojde k podání demise dosavadního prezidenta, k vyslovení mu nedůvěry parlamentem, náhlému úmrtí či stávající prezident nebude způsobilý k výkonu své činnosti. Funkcí prezidenta je řízení a koordinování činnosti vlády. Prezident také vyhlašuje volby do

¹⁰⁶ Specifikace týkající se volebního systému vč. zvolení počtu reprezentantů, období kampaní apod. ustanovuje *Official Gazette of the Generalitat*.

¹⁰⁷ *Corts Valencianes. Presentation*

(http://www.cortsvalencianes.es/cs/Satellite/Layout/Page/1260974712322/Presentacion.html?lang=en_GB, 20. 4. 2016). *Corts Valencianes. Statute of Autonomy*

(http://www.cortsvalencianes.es/cs/Satellite/Layout/Page/1260974741578/EstatutoAutonomia.html?lang=en_GB, 20. 4. 2016).

parlamentu, jejichž termín je shodný s ostatními regiony nehistorického charakteru¹⁰⁸

Výkonné pravomoci jsou v rukou vlády *Consell*, která je kolektivním orgánem *Generalitat*. Vláda se stará o chod veřejné správy, která je v její jurisdikci. Členové vlády se nazývají *Consellers* a jsou jmenováni prezidentem. Všechna nařízení přijatá valencijskou vládou musí být k dispozici v obou oficiálních jazycích – valencijské a španělštině. Vláda je také jako prezident odpovědná parlamentu, který ji vyslovuje důvěru, popřípadě nedůvěru. Nejvyšším soudním orgánem na území Valencie je Vyšší soud, který řeší spory na tomto teritoriu. Jinak se soudní systém Valencie řídí také nedělitelností soudní soustavy na úrovni Španělského království¹⁰⁹.

Exkluzivní pravomoci *Generalitat* jsou zaneseny v článku 49 *Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana*. V průběhu let došlo k jejich posílení, což úzce souviselo s kompenzační snahou harmonizovat pravomoci mezi Valencií a historickými regiony. Tato snaha plynula ze skutečnosti neumožnění získání autonomie Valencií v rámci první vlny přenosu pravomocí, ač vykazovala určité historické zázemí. K posílení pravomocí dochází tedy v důsledku schválení zákonů LOTRAVA¹¹⁰ v roce 1982, které umožnily přenést kompetence z oblasti státní působnosti podle čl. 150, odstavce 2¹¹¹. Po reformě autonomního statutu Valencijského společenství z roku 2006 mohou říci, že došlo k vyrovnání postavení mezi Valencií a historickými regiony,

¹⁰⁸ Historické regiony mají vlastní parlamentní cyklus, což má za následek, že se volby v těchto regionech konají v odlišnou dobu. V autonomních regionech také existuje možnost rozpuštění regionálního parlamentu ze strany výkonné moci (Šabatka, 2010: 44). *Corts Valencianes. Statute of Autonomy* (http://www.cortsvalencianes.es/cs/Satellite/Layout/Page/1260974741578/EstatutoAutonomia.html?lang=en_GB, 20. 4. 2016).

¹⁰⁹ *Corts Valencianes. Statute of Autonomy* (http://www.cortsvalencianes.es/cs/Satellite/Layout/Page/1260974741578/EstatutoAutonomia.html?lang=en_GB, 20. 4. 2016).

¹¹⁰ LOTRAVA – *Ley Orgánica 12/1982, de Transferencia a la Comunidad Valenciana de Competencias en Materia de Titularidad Estatal*. (<http://blogs.ua.es/estatutcomunitatvalenciana/2013/01/25/lotrava/>, 20. 4. 2016).

¹¹¹ Stát může přenést nebo delegovat pravomoci autonomním společenstvím skrze organický zákon z důvodu jejich lepšího výkonu danými regiony. Zákon by měl v každém případě poskytnout příslušný převod financí a specifikovat formu zachované kontroly státem.

což bylo dáno získáním nových pravomocí. Jako příklad bych zde uvedla pravomoc prezidenta rozpustit parlament a vyhlásit nové volby, jenž bylo do té doby umožněno pouze historickým regionům. Zároveň došlo k uznání valencijského jazyka jako oficiálního jazyka společnosti, jímž předtím byla pouze kastilština. Valencijské společnosti díky uznání jeho historických kořenů bylo prohlášeno za historickou národnost s vlastním jazykem, kulturou a odlišným občanským právem. Valencii je také nově umožněno uspořádat referendum za účelem ratifikace statutu. Reforma modifikovala 61 článku z roku 1982 a přidala 20 nových článků¹¹². Nicméně v tomto bodě je důležité si povšimnout, že k redefinici autonomního statutu Valencie došlo až téměř po třiceti letech od získání původního statutu. Valencie totiž představuje jakýsi „deviantní“ případ, v rámci něhož povědomí o specifickém původu (vlastní historie, zvyky a jazyk) nevedlo k mobilizačnímu potenciálu a snaze o rekonfiguraci vztahů s centrem. Ve Valencii není silně rozvinutá regionální identita, což se projevuje na „utlumení“ minoritního nacionalismu. Indikátor nerozvinuté regionální identity může být zapříčiněn neshodou nacionalistického hnutí na základních atributech valencijské identity (Coller, 2006: 111–112). Tento fakt také souvisí s pozdní industrializací regionu a s absencí uvědomělých elit, které by byly v čele regionalistického hnutí. Díky tomu se tento případ značně odlišuje od příkladů Baskicka a Katalánska, které byly vyspělými regiony se silně ukotvenými regionálními hnutími¹¹³.

¹¹² Corts Valencianes. *Statute of Autonomy* (http://www.cortsvalencianes.es/cs/Satellite/Layout/Page/1260974741578/EstatutoAutonomia.html?lang=en_GB, 20. 4. 2016).

¹¹³ Carleton. *Two Regions Devided by a Common Language: The Growth of Regional-Nationalist Movements in Catalonia and Valencia* (<https://apps.carleton.edu/curricular/ocs/maastricht/assets/Valencia.pdf>, 25. 2. 2016).

2.5 Kanárské ostrovy

Autonomní společenství Kanárské ostrovy (*Comunidad Autónoma de Canarias*) je ostrovní částí Španělského království. Situovány jsou v Atlantickém oceánu v blízkosti západoafrického pobřeží. Jedná se o nejvzdálenější část Španělska, s čímž úzce souvisí rozsah autonomie, jakou Kanárské ostrovy požívají. Z důvodu geografické vzdálenosti od kontinentálního Španělska si byly Kanárské ostrovy schopny vyjednat poměrně rozsáhle kompetence, které spadají do jejich oblasti správy. Izolovanost a geografická poloha se také promítly do kanárského regionalismu. Obyvatelé Kanárských ostrovů totiž v době udělování autonomních statutů nedisponovali rozvinutou regionální identitou, která by byla ukotvená ve společné tradici a sdíleného jazyka (na Kanárských ostrovech se mluví španělsky). Z tohoto důvodu se obyvatelé Kanárských ostrovů vydali hledat alternativu, kterou našly v podobě důrazu na svoji geografickou polohu (izolovanost a ostrovní povaha regionu), se kterou byl i úzce provázán historický vývoj, který byl determinován marginální pozicí regionu v rámci Španělského království (souvisí to i se skutečností, že Kanárské ostrovy byly bývalou kolonií španělského impéria). Všechny tyto aspekty se promítly do sdíleného sentimentu („psychologie“) obyvatel Kanárských ostrovů (Cruz, 1999: 106). Kanárské ostrovy se nacházejí mezi deseti regiony západní Evropy, které se vykazují silnými regionalistickými tendencemi (Fitjar, 2010: 46).

Kanárské ostrovy se skládají ze sedmi ostrovů, které administrativně spadají pod dvě provincie – *Santa Cruz de Tenerife* a *Las Palmas de Grand Canaria*. V minulosti byl patrný rivalský vztah mezi těmito dvěma ostrovy/provinciemi, který se promítl i do znění autonomního statutu z roku 1982. Kanárské ostrovy jsou totiž jediným regionem Španělska, který si vymohl výjimku a má dvě hlavní města, které se vzájemně alternují (čl. 3)¹¹⁴.

¹¹⁴ Noticias Jurídicas. *Estatuto de Autonomia de Canarias* (http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo10-1982.html, 20. 4. 2016).

Estatuto de Autonomía de Canarias de 1982 tedy ustanovil autonomní společenství s poměrně rozsáhlými kompetencemi, které byly důsledkem ostrovní povahy a geografické odlehlosti regionu od centra. Navázalo se na poměrně četná privilegia z minulosti týkající se oblasti obchodu a financí.

Kanárské ostrovy taktéž respektují rozdělení moci jako předchozí regiony. Zákonomádná moc náleží jednokomorovému parlamentu (*Parlamento*), výkonná moc je v rukou vlády (*Gobierno de Canarias*) v čele s prezidentem (*Presidente*) a moc soudní je na území Kanárských ostrovů vykonávána Vyším soudem (*Tribunal Superior de Justicia de Canarias*)¹¹⁵.

Parlamento je tvořen 60 poslanci volenými na čtyřleté funkční období. Autonomní volby do regionálního shromáždění na Kanárských ostrovech se konají v termínech koncedujících s volbami do většiny regionálních shromáždění ve Španělsku. Poslanci jsou voleni na základě poměrného volebního systému. Voliči nevolí jednotlivé kandidáty, ale vybírají (vázanou) kandidátní listinu politické strany, která již obsahuje pořadí jednotlivých kandidátů. Podoba stranického systému Kanárských ostrovů je determinována silně disproportčním volebním systémem. Volební obvody jsou totiž vymezeny podle jednotlivých ostrovů (7), takže dochází ke značné nerovnosti v počtu hlasujících v jednotlivých obvodech¹¹⁶. Díky takto koncipované volební geografii se do regionálního shromáždění dostávají i politické subjekty, které svou činnost omezují jen na jednu ostrovní část (Šabatka, 2010: 47).

Výkonné a administrativní funkce jsou v rukou kolektivní vlády, v jejímž čele stojí prezident. Prezident je volen parlamentem na základě dvoukolové volby – v prvním kole musí získat absolutní většinu, ve druhém kole je postačující prostá většina. Prezident je nejvyšším představitelem Kanárských ostrovů, řídí a

¹¹⁵ Noticias Jurídicas. *Estatuto de Autonomía de Canarias* (http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo10-1982.html, 20. 4. 2016).

¹¹⁶ Ve volebním obvodu tvořeném nejmenší částí Kanárských ostrovů v Hierro je potřeba znatelně méně hlasů k získání mandátu než na více lidnatých ostrovech.

koordinuje vládu. Vláda je odpovědná parlamentu, který jí vyslovuje (ne)důvěru. Soudní moc na území Kanárských ostrovů spadá pod Vyšší soud (*Tribunal Superior de Justicia de Canarias*), který však podléhá jurisdikci Ústavnímu soudu Španělského království¹¹⁷.

Současně s přijetím autonomního statutu nedošlo jen k přenosu pravomocí podle čl. 148., ale na základě izolovanosti ostrovů došlo i k transferu pravomocí spadajících do oblasti státní působnosti zanesených do čl. 150, odstavce 2 (LOTRACA¹¹⁸). Byl zvolen analogický postup jako v případě Valencie. Přesný výčet pravomocí sdílených i exkluzivních jsou zaneseny do článku 31, 32, 33 a 34 autonomního statutu Kanárských ostrovů. Podle čl. 34 mohou Kanárské ostrovy zřídit vlastní policii. Na základě tohoto článku byly v roce 2010 na Kanárských ostrovech zřízeny policejní složky (*Polícia Canaria CGPC*).

Významnou součástí *Estatuto de Autonomía de Canarias* je Kapitola IV *De Economía y la Hacienda*, která zaručuje Kanárským ostrovům zvláštní hospodářský a daňový režim. Tento režim byl uznán s ohledem na výše zmíněná historická privilegia a vztahuje se na uznání obchodních svobod pro vývoz a dovoz, nepoužití monopolů a na celní a daňové úlevy na spotřebu. Úlevy odráží opět geografickou polohu ostrovů, které jsou nejbližším regionem EU. Z toho důvodu je důležité, aby se na jakékoliv změně týkající se finanční legislativy a daňového režimu Kanárských ostrovů mohl podílet kanárský parlament. Kanárské ostrovy spadají do speciálního daňového režimu a speciální hospodářské zóny. Daňový režim vychází z předpokladu např. nulového zdanění pro společnosti poskytující základní potřeby (např. telekomunikační společnosti), z osvobození od povinnosti zvyšování kapitálu apod. Speciální hospodářská zóna (ZEC) byla vytvořena za účelem povzbuzení ekonomického a sociálního rozvoje

¹¹⁷ Noticias Jurídicas. *Estatuto de Autonomía de Canarias* (http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo10-1982.html, 20. 4. 2016).

¹¹⁸ LOTRACA – *Ley Orgánica 11/1982, de Transferencias Complementarias a Canarias* (<http://www.rtv.es/noticias/representantes-del-parlamento-canario-se-trasladan-hasta-madrid-para-defender-la-37758.aspx#.VyIgbdsLTMw>, 20. 4. 2016).

ostrovů a za účelem diverzifikace jejich výrobního a na služby orientujícího se sektoru¹¹⁹. Díky získání poměrně rozsáhlých pravomocí již v počátku decentralizačního procesu (resp. po přijetí zákona LOTRACA) došlo k reformě autonomního statutu pouze v 90. letech, kdy se Kanárské ostrovy svezly na vlně „hromadního“ předávání kompetencí z centra do regionů nehistorických.

2.6 Extremadura

Extremadura (*Comunidad Autónoma de Extremadura*) je jedním z nejchudších regionů Španělského království, jehož poloha je situována na jihozápadě Španělska při hranici s Portugalskem. Na západě sousedí s regionem Kastillie a León, na jihu je sousedním regionem Andalusie a na východě sousedí s Kastilie-La Mancha. V minulosti odtud pocházela řada významných španělských dobyvatelů (Hernán Cortés, Francisco Pizarro a další), kteří proslavili tuto oblast. Nicméně v současnosti je Extremadura regionem nejchudším a regionem s nejnižší hustotou zalidnění v rámci celého Španělského království. Administrativně se oblast skládá ze dvou provincií – Badajoz a Cáceres¹²⁰.

Extremadura je zástupcem regionů z tzv. *slow track*. Svou cestu k autonomii zahájila totiž až mezi posledními regiony. Pomalejší cesta k autonomii byla také dána tím, že se na tomto území nevyskytovaly nacionalistické tendence plynoucí z etnicko-teritoriálních zájmů. Kvůli nerozvinutosti a chudobě se v tomto regionu (stejně tak i např. v Andalusii) zformovala více „integrující“ a pro-centrální identita, která se snažila o získání možnosti participace na dění ve státě, ale také i na možnosti podílet se na redistribuci zdrojů z meziregionálního kompenzačního fondu, který měl

¹¹⁹ Lowtax. *Spain: Canary Island special zones* (<http://www.lowtax.net/information/spain/spain-canary-islands-special-zone.html>, 20. 4. 2016).

¹²⁰ The Local. *Rich and poor divide of Spanish regions revealed* (<http://www.thelocal.es/20150721/rich-and-poor-divide-of-spanish-regions-reveal>, 20. 4. 2016).

vyrovnávat regionální disparity mezi jednotlivým španělskými regiony (Murphy-Varela, Coluccello, 2002: 77). V tomto kontextu přidělení autonomie Extremaduře mluvíme tedy spíše o naplnění konceptu *café para todos*, jenž byl potvrzen přijetím *Estatuto de Autonomía de Extremadura* v roce 1983.

Na základě autonomního statutu byly v Extremaduře zřízeny politické instituce respektující rozložení moci analogické institucím v dalších autonomních společenstvích. Autonomní pravomoci jsou vykonávány prostřednictvím zákonodárného sboru (*Asamblea*), prezidenta (*Presidente*) a výkonné rady (*Junta de Extremadura*)¹²¹.

Asamblea je reprezentantem extremadurského lidu. Je nedotknutelný a je volen na čtyřleté funkční období. Parlament nelze rozpustit s výjimkou uvedených případů ve statutu¹²². Je vykonavatelem legislativní moci, schvaluje rozpočet a bdí nad dalšími pravomocemi mu svěřenými centrální vládou. Poslanci jsou voleni na základě poměrného volebního systému v maximálním počtu 65 členů. Volby vyhláší dekretem prezident Extremadury. Jednotlivé provincie vystupují jako volební obvody, kde se volí minimální počet zástupců odpovídající populaci konkrétní provincie. Poslanci jsou držiteli imunity v době výkonu i po skončení svého mandátu. Avšak při podezření z trestného činu na území Extremadury se zodpovídají před Vyším soudem Extremadury (*Tribunal Superior de Justicia de Extremadura*). Za hranicemi tohoto regionu jsou trestně odpovědní Ústavnímu soudu Španělského království¹²³.

Presidente je nejvyšším reprezentantem Extremadury. Je volen z řad členů parlamentu a následně jmenován králem Španělského království. Kandidát na prezidenta musí předložit parlamentu svůj program vlády. Poté dojde k hlasování, které je opět dvoukolové – v prvním kole je nutná absolutní většina

¹²¹ Noticias Jurídicas. *Estatuto de Autonomía de Extremadura* (http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo1-1983.html, 20. 4. 2016).

¹²² K rozpuštění parlamentu může dojít např. v případě nezvolení prezidenta Extremadury.

¹²³ Noticias Jurídicas. *Estatuto de Autonomía de Extremadura* (http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo1-1983.html, 20. 4. 2016).

a ve druhém kole je ke zvolení dostačující prostá většina. Pokud během dvou měsíců nedojde ke zvolení prezidenta, je nutné rozpustit parlament a vypsat nové volby. Prezident koordinuje činnost vlády ve shodě se svým programem¹²⁴.

Junta de *Extremadura* je kolektivním orgánem vykonávající funkci vlády tohoto autonomního společenství. Vláda je politicky odpovědná parlamentu, který ji vyslovuje (ne)důvěru. Vláda má ve svých rukou výkonnou moc a je tvůrcem rozpočtu společenství¹²⁵.

Exkluzivní pravomoci Extremadury jsou zaneseny do článku 9 *Estatuto de Autonomía de Extremadura*¹²⁶. V kontextu rozsahu a míry pravomocí tohoto autonomního společenství je důležité zmínit, že Extremadura byla schopná díky získání nového statutu v roce 2011 posílit své kompetence v řadě oblastí. Zároveň došlo ke zřízení nových autonomních institucí (viz článek 15). Nově také přibyla možnost uspořádání referenda, pokud se pro vysloví dvě třetiny členů extremadurského parlamentu¹²⁷.

¹²⁴ Noticias Jurídicas. *Estatuto de Autonomía de Extremadura* (http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo1-1983.html, 20. 4. 2016).

¹²⁵ Noticias Jurídicas. *Estatuto de Autonomía de Extremadura* (http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo1-1983.html, 20. 4. 2016).

¹²⁶ Noticias Jurídicas. *Estatuto de Autonomía de Extremadura* (http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo1-1983.html, 20. 4. 2016).

¹²⁷ Noticias Jurídicas. *Estatuto de Autonomía de Extremadura 2011* (http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo1-2011.html, 21. 4. 2016).

ZÁVĚR

Demokratické Španělsko vznikalo v době restrukturalizace národního státu, ve kterém docházelo k přenosu politické moci z centra na substátní (či suprnacionální) jednotky. Strukturální změny (globalizace, evropeizace) zároveň otevřely cestu k decentralizaci politických systémů. Významným podnětem k decentralizaci politického systému ve Španělském království byla heterogenita společnosti, v rámci které vedle sebe koexistovala celá řada svébytných „národů“, které měly svoji vlastní historii, tradice, zvyky a v řadě případů i svůj vlastní jazyk. Tato diverzita španělského společenství byla v době nedemokratického režimu generála Franca potlačena. Demokratická ústava však již nemohla ignorovat znovu obnovení etnicko-teritoriálních zájmů a musela na ně patřičným způsobem reagovat.

Tvůrci španělské Ústavy zvolili unikátní typ vnitřního uspořádání, které není ani federální, ani unitární. Jedná se o ústavní rámeček *sui generis*, který umožnil vytvořit prostor pro vyjádření politické, teritoriální a kulturní diverzity španělským minoritním národům. Heterogenita Iberského poloostrova stála tedy na počátku vzniku regionálních autonomních jednotek, které byly vyjádřením decentralizace španělského politického systému. Ústava přijatá v roce 1978 dokázala vyřešit dilema pramenící z etnicko-teritoriálního štěpení a dokázala udržet Španělsko sjednocené a demokratické.

Na počátku decentralizačního procesu stála myšlenka udělení autonomie „pouze“ historickým národům, avšak o slovo se přihlásily i národy nehistorické. Došlo tak k vytvoření 17 autonomních společenství (*café para todos*), která však na začátku procesu disponovala různou mírou autonomie podle vzoru *à la carte*. Rozsah a míra samosprávných pravomocí byla vyjednávána mezi regiony a centrální vládou na základě bilaterálních smluv, které byly posléze zaneseny do autonomních statutů jednotlivých autonomních společenství. V tomto kontextu můžeme mluvit o kompetitivním regionalismu, jehož podstatou bylo soupeření

mezi regiony o získání co největší míry autonomie a rozsahu kompetencí na centrálním státě.

Tato práce si kladla za cíl aplikovat termíny federalismu a regionalismu na případovou studii Španělského království (respektive na jeho historické a nehistorické regiony) a zároveň odpovídá na následující otázky – *Odpovídá proces předávání moci regionům ve Španělsku ve větší míře federalizaci, či regionalizaci? V jakých aspektech odpovídá vývoj regionálního stupně veřejné moci a jejich postavení v politickém systému konceptům regionalismu a federalismu?*

Pokud budu vycházet z definic federalismu a regionalizace nastíněných v teoretické části, mohu konstatovat, že proces předávání moci regionům ve Španělsku odpovídá spíše regionalizaci. Na počátku procesu přenášení kompetencí z centra na regiony totiž stálo rozhodnutí centrální vlády – ta si zároveň ponechala ve své režii významné pravomoci týkající se diplomacie, obrany apod. (viz článek 149). Autonomním společenstvím bylo umožněno získat pravomoci, které nebudou zasahovat do výlučných kompetencí státu. Nicméně musím dodat, že nejednoznačné rozdělení pravomocí mezi centrem a regiony přináší poměrně širokou manévrovací plochu pro autonomní společenství, která jsou díky tomu schopná získat významné pravomoci v řadě oblastí (například ve vzdělávání a zdravotnictví). Ve prospěch silného postavení regionů hraje také fakt, že jejich autonomní statuty nemohou být jednostranně zrušeny z rozhodnutí centrální vlády, protože jsou zakotveny v ústavních principech. Avšak v případě změny Ústavy není vyžadován jejich explicitní souhlas – o změně Ústavy rozhodují obě komory parlamentu, ve kterých však chybí zastoupení regionů. Senát v tomto kontextu není reprezentantem jednotlivých regionů, skládá se pouze z 20 % volených zástupců za jednotlivá autonomní společenství. Regiony mají tak pouze slabou pozici v otázkách změny Ústavy, což taktéž podporuje spíše koncept regionalizace.

Přestože proces předávání moci regionům vychází spíše z regionalizace, je důležité si uvědomit, že ustanovením regionálního stupně moci se Španělské království přiblížilo k federalizace. Pro federalismus je typická existence nejméně dvou volených úrovní vládnutí, které mají vliv v určitých oblastech na finální rozhodnutí. Nejsou tedy na sobě závislé. Španělské regiony získávají díky svým exkluzivním pravomocím nezávislé kompetence v řadě oblastí, které si spravují samy bez zásahu centrální vlády (zdravotnictví, školství atd.), což podporuje koncept federalismu a jeho respektování dělby vertikální moci. Federalizační trend ve Španělsku je také podpořen katalogem sdílených pravomocí mezi regiony a centrem.

V neprospěch federalismu však hraje role soudní moci, která je ve Španělsku nedělitelná a na jejím vrcholu stojí Ústavní soud Španělského království, jenž řeší spory mezi centrem a regiony. Současně ve Španělsku chybí institucionalizované mechanismy usnadňující mezivládní či meziregionální vztahy. V neposlední řadě je také diskutabilní otázka alokace finančních zdrojů, které jsou ve federacích rovnoměrně rozděleny mezi centrum a federální jednotky. Naproti tomu ve Španělském království můžeme identifikovat viditelnou disparitu v systému financování, která je formována ekonomickým koncertem (*concierto económico*) mezi Baskickem, Navarrou a madridskou vládou. Ekonomický koncert umožňuje Baskicku a Navaře vybírat své daně, čímž se stávají více nezávislymi na financování z centra oproti ostatním regionům.

S ohledem na výše zmíněné, je již komplikovanější jednoznačně zařadit proces předávání moci regionům k jednotlivým konceptům. V počáteční fázi byl rozhodující pokyn z centra, avšak v průběhu decentralizačního procesu se regiony dokázaly etablovat jako významní političtí aktéři s řadou výlučných pravomocí, se kterými centrální vláda musí počítat. Z tohoto důvodu byli Španělé schopni vytvořit federativní systém *de facto* (v principech), ale *de iure* politický systém zůstává „unitární“ (s výrazně decentralizovanou strukturou). Koncept

regionalismu se tady promítl hlavně do předávání moci z centra regionům, kde si výrazné pravomoci na začátku procesu ponechala centrální vláda. Federalismus vychází z dvojí úrovně vládnutí, kde jednotlivé úrovně disponují výlučnými pravomocemi v odlišných oblastech, do kterých druhá úroveň nemůže zasahovat.

Komplementárním cílem mé práce bylo zjištění, zda se procesy federalismu a regionalismu promítají odlišným způsobem do vybraných historických a nehistorických autonomních regionů s ohledem na jejich výlučné pravomoci. Za téměř čtyřicetiletou dobu svého fungování zaznamenal španělský decentralizovaný model značný graduální vývoj, což je úzce spojeno s transformací výrazně asymetrického modelu ve prospěch modelu symetrického (blížícímu se federaci). Tato změna paradigmatu souvisí s distribucí pravomocí, které jsou v současné době přiznány v zásadě téměř stejné všem autonomním společenstvím. Záleží však na jejich implementaci v politické praxi a na rychlosti osvojení si těchto pravomocí jednotlivými regiony. Hybatelem těchto změn byly reformy autonomních statutů, díky nimž docházelo k postupné harmonizaci pravomocí mezi historickými a nehistorickými národy. Z tohoto důvodu mohu říci, že i přes odlišné startovací podmínky obou typů regionu došlo k postupnému vyrovnání jejich postavení. Všechny zkoumané regiony respektují dělbu moci na zákonodárnou a výkonnou (v čele s prezidentem), které spravují autonomní pravomoci regionů. Patrné rozdíly jsou však viditelné v symbolické rovině – společně s kastilštinou došlo k zrovnoprávnění dalších jazyků – baskičtiny, katalánštiny a valencijské, které umožňují zachování jazykových specifik daných regionů.

Cesta ke konvergenci pravomocí mezi dvěma typy regionů – historických a nehistorických - byla pozvolná a zakládala se na přijetí řady reformovaných statutů, které byly postupně implementovány jednotlivými regiony. Na počátku procesu stála myšlenka udělení autonomie pouze historickým národům, které již v minulosti měly určitý stupeň autonomie. Jednalo se o historická území, ve kterých byl silně zakořeněný regionalismus a povědomí o svébytnosti svého

národa (s ohledem na vlastní zvyky, tradice, historický vývoj a v neposlední řadě i používání vlastního jazyka). K těmto národům se řadí, z mnou zkoumaných oblastí, Baskicko a Katalánsko. V době udělení autonomního statutu byly v těchto regionech již etablovány silná nacionalistická hnutí a zakořeněné regionální identity. Nejblíže k těmto regionům měla Valencie, která v minulosti taktéž disponovala atributy charakteristickými pro historická území. Avšak v době udělování statutu se valencijská společnost nedokázala shodnout na základních principech (název, jazyk apod.) svého autonomního statutu. Tudíž i přesto, že se zde nacházelo určité regionalistické povědomí, nedošlo zde k získání autonomního statutu po vzoru historických regionů. Valencie na dorovnání svého postavení s historickými regiony čekala dlouhých třicet let, v rámci nichž docházelo k postupnému zvyšování kompetencí valencijského společenství. Formálním vyústěním tohoto vyrovnání bylo přijetí nového statutu v roce 2006.

Kanárské ostrovy těžily ze své geografické polohy, která byla charakteristická svou izolovaností a ostrovní povahou regionu. Díky tomu se na území Kanárských ostrovů dokázal zformulovat regionalismus, jehož podstata byla úzce provázána právě s geografickým charakterem, ale také s historickým vývojem, který byl formován na základě dichotomie centrum-periferie (v rámci níž měly Kanárské ostrovy marginální postavení). Centrální vláda musela zvolit adekvátní řešení, které bude odpovídat na specifické podmínky tohoto regionu. Z tohoto důvodu byla Kanárským ostrovům přidělena řada významných výlučných kompetencí již na počátku procesu decentralizace. K významnějšímu redefinování pravomocí docházelo v období 90. let.

Pro poslední autonomní společenství Extremaduru byla typická absence etnicko-teritoriálního štěpení, v rámci něhož zde chybělo etablované silné nacionalistické (potažmo regionalistické) hnutí, které by usilovalo o získání lepšího postavení na centrální vládě. K udělení autonomního statutu tedy dochází až v poslední vlně decentralizace, která respektovala princip *café para todos*.

K významnému posilování pravomocí Extremadury docházelo v období 90. let po podepsání tzv. *pacto autonómico*, jehož principem bylo zvýšení pravomocí nehistorickým společenstvím za účelem snížení propasti mezi oběma typy regionů. K dalšímu výraznému transferu pravomocí dochází v roce 2011 po ratifikování nového autonomního statutu.

Regionální disparity a síla regionalismu v jednotlivých regionech vedla k odlišnému vztahu mezi centrální vládou a vládou regionální v konkrétních autonomních společenstvích. Avšak díky flexibilitě španělského decentralizačního modelu došlo k přechodu z výrazné asymetrie směrem k symetrii podpořené posílením kompetencí v nehistorických regionech.

SEZNAM LITERATURY A PRAMENŮ

Literatura

Agnew, J. (2013). The 'new regionalism' and the politics of the regional question. In: Loughlin, J. – Kincaid, J. – Swenden W., *Routledge Handbook of Regionalism and Federalism* (London: Routledge).

Agranoff, R. – Gallarín, R. A. J. (1997). Toward Federal Democracy in Spain: An Examination of Intergovernmental Relations. *Publius* 27 (4), s. 1–38.

Barcia, M. G. (2014). Catalonia: The New European State. *ISLA* 20 (3), s. 399–421.

Börzel, T. A. (2000). From Comparative Regionalism to Cooperative Federalism: The Europeanization of the Spanish State of the Autonomies. *Publius* 30 (2), s. 17–42.

Burgess, M. (2013). The penumbra of federalism: a conceptual reappraisal of federalism, federation, confederation and federal political systems. In: Loughlin, J. – Kincaid, J. – Swenden W., *Routledge Handbook of Regionalism and Federalism* (London: Routledge).

Cantarero, D. – Perez, P. (2012). Decentralization and regional government size in Spain. *Portuguese Economic Journal* 29 (4), 211–238.

Colino, C. (2009). Constitutional Change Without Constitutional Reform: Spanish Federalism and the Revision of Catalonia's Statute of Autonomy. *Publius* 39 (2), s. 262–288.

Coller, X. (2006). Collective Identities and Failed Nationalism. The Case of Valencia in Spain. *Pôle Sud* 25 (2), s. 107–136.

Cruz, J. (1999). The Canary Islands Avant-Garde. In: Geist, L. A. – Monleón, J. B. a kol., *Modernism and its Margins: Reinscribing Cultural Modernity from Spain and Latin America* (New York: Garland Publishing, Inc.).

Dančák, B. – Hloušek, V. (2007). Víceúrovňové vládnutí v Evropě na prahu 21. století. In Dančák, B. – Hloušek, V., *Víceúrovňové vládnutí v Evropě: zkušenosti, problémy a výzvy*. (Brno: Masarykova univerzita).

Dobby, E. H. G. (1938). Catalonia: The Geographical Basis of its Regionalism. *Geographical Review* 28 (2), s. 224–249.

- Elazar, D. J. (1987). *Exploring Federalism* (Tuscaloosa: The University of Alabama Press).
- Elazar, D. J. (1985). Federalism and Consociational Regimes. *Publius* 15 (2), s. 17–34.
- Elazar, D. J. (1993). International and Comparative Federalism. *Political Science* 26 (2), s. 190–195.
- Encarnación, O. G. (2004). Democracy and Federalism in Spain. *Mediterranean Quarterly* 4 (1), s. 57–74.
- Fawcett, L. (2004). Exploring regional domains: a comparative history of regionalism. *International Affairs* 80 (3), s. 429–446.
- Fiala, V. – Říchová, B. (2002). Decentralizační trendy v západní Evropě. In: Fiala, V. – Říchová B. a kol., *Úloha politických aktérů v procesu decentralizace* (Olomouc: Moneta-FM).
- Fitjar, R. D. (2010). *The Rise of Regionalism: Cause of Regional Mobilization in Western Europe* (New York: Routledge).
- Fossas, E. (1999), “Asymmetry and Plurinationality in Spain”. *Institut de Ciències Polítiques y Socials Working Paper* 167, Universitat Autònoma de Barcelona, s. 1–20
- Hamann, K. (1999). Federalist Institutions, Voting Behaviour, and Party Systems in Spain. *Publius* 29 (1), s. 111–137.
- Harrison, J. (2008). Stating the Production of Scales: Centrally Orchestrated Regionalism, Regionally Orchestrated Centralism. *International Journal of Urban and Regional Research* 1 (10), s. 922–941.
- Hepburn, E. – Detterbeck, K. (2013). Federalism, regionalism and the dynamic of party politics. In: Loughlin, J. – Kincaid, J. – Swenden W., *Routledge Handbook of Regionalism and Federalism* (London: Routledge).
- Hueglin, T. O. – Fenna, A. (2006). *Comparing federalism: A systematic enquiry* (Peterborough: Broadview Press).
- Hueglin, T. O. (1986). Regionalism in Western Europe: Conceptual Problems of a New Political Perspective. *Comparative Politics* 18 (4), s. 439–458.

Kadečka, S. – Rigel, F. (2009). *Výkon státní správy – competence, odpovědnost* (Brno: Masarykova univerzita).

Keating, M. (2007). National and Regional Identities in Europe. *Contemporary European History* 16 (3), s. 407–412.

Keating, M. (1998). *The New Regionalism in Western Europe: Territorial Restructuring and Political Change* (Cheltenham: Edward Elgard Publishing).

King, T. P. (1982). *Federalism and Federation* (Aarhus: Croom Helm).

Kouřil, J. – Pavlová, E. (2011). Katalánské regionální volby. *Acta Politologica* 3 (2), s. 178–200.

Kunská, Z. (2006). Španělsko – demokratizácia a decentralizácia. *Teritoriální řada TER-008*, s. 1–24.

Lijphart, A. (1975). *The Politics of Accommodation* (California: California Press).

Loughlin, J. (1996). "Europe of the Regions" and the Federalization of Europe. *Publius* 26 (4), s. 141–162.

Loughlin, J. (2008). Federalism, Regionalism and Local Government: Comparative Perspectives on Transforming the Nation-State. *European Political Science* 7 (8), s. 472–482.

Loughlin, J. (2013). Reconfiguring the natio-state: hybridity vs. uniformity. In: Loughlin, J. – Kincaid, J. – Swenden W., *Routledge Handbook of Regionalism and Federalism* (London: Routledge).

Magone, J. M. (2009). *Contemporary Spanish Politics* (Abington: Tailor and Francis).

Mansfiels, E. D. – Milner, H. V. (1999). The New Wave of Regionalism. *International Organization* 53 (3), s. 589–627.

McEwen, N. – Petersohn, B. – Swan, C. B. (2015). *Intergovernmental Relations and Parliamentary Scrutiny* (Edinburgh: Centre on Constitutional Change).

Morata, F. (2013). Spain: The autonomic state. In: Loughlin, J. – Kincaid, J. – Swenden W., *Routledge Handbook of Regionalism and Federalism* (London: Routledge).

- Morata, F. (1991). Spanish Regions and the Community challenge. *Working Paper* 34, Universitat Autònoma de Barcelona, s. 1–19.
- Moreno, L. (2002). Decentralization in Spain. *Regional Studies* 36 (4), s. 399–408.
- Moreno, L. (1997). Federalization and Ethnoterritorial Concurrence in Spain. *Publius* 27 (4), s. 65–84.
- Murphy, B. – Varela, CH. D. – Coluccello, S. (2002). Transformation of the State in Western Europe: Regionalism in Catalonia and Northern Italy. In: Gubbins, P. – Holt, M., *Beyond Boundaries: Language and Identity in Contemporary Europe* (London: Cromwell Press Ltd.).
- Paissi, A. (2003). Region and Place: Regional Identity in Question. *Progress in Human Geography* 27, 475–485.
- Peréz, S. A. (2000). From Decentralization to Reorganization. Explaining the Return to National Bargaining in Italy and Spain. *Comparative Politics* 32 (4), s. 437–458.
- Prytherch, D. (2009). Narrating Landscapes of Entrepreneurial Regionalism: Rescaling 'New' Regionalism and the Planned Remaking of Valencia, Spain. *Space and Polity* 10 (3), s. 203–227.
- Requejo, F. (2013). Plurinational federalism and political theory. In: Loughlin, J. – Kincaid, J. – Swenden W., *Routledge Handbook of Regionalism and Federalism* (London: Routledge).
- Riker, W. H. (1975). Federalism. In: Greenstein, F. I. – Polsby, N. W., *Handbook of Political Science* (Boston: Addison-Wesley).
- Rubin, L. E. – Freeley, M. M. (2008). Federalism and Interpretation. *Publius* 38 (2), s. 167 – 191.
- Rush, M. (2007). Voting Power in Federal Systems: Spain as a Case Study. *Political Science and Politics* 40 (4), s. 715–720.
- Smith, A. (2000). *Regional Government in France and Spain* (Bordeaux: CERVL).

Stângaciu, A. (2014). Regionalism and federalism in the Italian political culture. *Europea* 2, s. 99-116.

Stein, M. (1968). 'Federal Political Systems and Federal Society'. *World Politics* 20 (1), s. 721–747.

Storper, M. (1997). *The Regional World: Territorial Development in a Global Economy* (New York: Guilford Press).

Swenden, W. (2006). *Federalism and Regionalism in Western Europe: A Comparative and Thematic Analysis* (New York: Palgrave Macmillan).

Šabatka, M. (2010). Španělský regionalismus, volební arény a umírňující se konflikt. *Acta Politologica* 2 (1), s. 33–56.

Šimíková, I. (2009). *Evropská unie: Může se stát federalismus hlavní integrační teorií?* (Praha: Acta Oeconomica).

Torrens, C. – Greus, G. (2015). Can We Talk about Federalism and Federalization without Co-Governance? “Participation” of the Autonomous Communities in Spanish Central Government Decision-Making. In: Palermo, F. – Alber, E., *Federalism as Decision-Making: Changes in Structures, Procedures and Policies* (Leiden: Brill-Nijhoff).

Väyrynen, R. (2003). Regionalism: Old and New. *ISA* 5 (1), s. 25–51.

Volden, C. (2004). Origin, Operation, and Significance: The Federalism of William H. Riker. *Publius* 34 (4), s. 89–107.

Vykoupilová, H. (2007): Víceúrovňové vládnutí v Evropě: koncepce, modely, typy. In: Dančák, B. – Hloušek, V., *Víceúrovňové vládnutí v Evropě: zkušenosti, problémy a výzvy* (Brno: Masarykova univerzita).

Watts, R. L. (1996). *Comparing Federal Systems in the 1990s* (Kingston: Queen's University).

Watts, R. L. (2000). Daniel J. Elazar: Comparative Federalism and Post-Statism. *Publius* 30 (4), s. 155–168.

Watts, R. L. (1966). *New Federations: Experiments in the Commonwealth* (Oxford: Oxford University Press).

Watts, R. L. (2013). Typologies of federalism. In: Loughlin, J. – Kincaid, J. – Swenden W., *Routledge Handbook of Regionalism and Federalism* (London: Routledge).

Internetové zdroje

20 minutos. *El Congreso rechaza el plan Ibarretxe por 315 votos en contra* (<http://www.20minutos.es/noticia/2637/0/ibarretxe/plan/soberanista/>, 20. 4. 2016).

Barcelona. *Generalitat de Catalunya* (<http://www.barcelonas.com/catalan-politics.html>, 1. 4. 2016).

Basque Country. *The Statute of Autonomy of the Basque Country* (http://www.basquecountry.eus/t32-448/en/contenidos/informacion/estatuto_guernica/en_455/adjuntos/estatu_i.pdf, 2.4. 2016).

BBC. *Catalan independente: November referendum called off* (<http://www.bbc.com/news/world-europe-29607769>, 20. 4. 2016).

Britannica. *Basque Country* (<http://www.britannica.com/place/Basque-Country-region-Spain>, 20. 4. 2016).

Britannica. *Catalonia* (<http://www.britannica.com/place/Catalonia>, 25. 12. 2015).

Britannica. *Valencia* (<http://www.britannica.com/place/Valencia-autonomous-area-Spain>, 20. 4. 2016).

Carleton. *Two Regions Devided by a Common Language: The Growth of Regional-Nationalist Movements in Catalonia and Valencia* (<https://apps.carleton.edu/curricular/ocs/maastricht/assets/Valencia.pdf>, 25. 2. 2016).

Catalonia Votes. *Political Institutions* (<http://www.cataloniavotes.eu/political-institutions/>, 1. 4. 2015).

CNA. *Milestones in Catalonia's self-determination before 2012 massive pro-independence demonstration* (<http://www.catalannewsagency.com/politics/item/milestones-in-catalonia-s-self-determination-before-2012-massive-pro-independence-demonstration>, 1. 4. 2016).

CNA. *The Spanish Constitutional Court shortens the current Catalan Status of Autonomy* (<http://www.catalannewsagency.com/politics/item/the-spanish-constitutional-court-shortens-the-current-catalan-statute-of-autonomy>, 20. 4. 2016).

Constitución Española 1978
(http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/constitucion.html, 1. 4. 2016).

Corts Valencianes. *Presentation*
(http://www.cortsvalencianes.es/cs/Satellite/Layout/Page/1260974712322/Presentation.html?lang=en_GB, 20. 4. 2016).

Corts Valencianes. *Statute of Autonomy*
(http://www.cortsvalencianes.es/cs/Satellite/Layout/Page/1260974741578/EstatutoAutonomia.html?lang=en_GB, 20. 4. 2016).

Driving Democracy. *Federalism and decentralization*
(<https://www.hks.harvard.edu/fs/pnorris/Acrobat/Driving%20Democracy/Chapter%207.pdf>, 22. 4. 2016).

EA. *Economic Agreement between the Basque Country and the spanish State*
(<http://www.euskoalkartasuna.eus/economic-agreement-between-the-basque-country-and-the-spanish/>, 2. 4. 2016).

Election Resources. *Elections to the Basque Parliament*
(http://www.electionresources.org/es/eus/index_en.html, 20. 4. 2016).

Election Resources. *General Aspects of the Electoral System*
(http://www.electionresources.org/es/cat/index_en.html, 1. 4. 2016).

Eye on Spain. *Why does Spain have so many autonomous regions?*
(<http://www.eyeonspain.com/blogs/iwonderwhy/11849/Why-does-Spain-have-so-many-autonomous-regions.aspx>, 14. 4. 2016).

Fair Observer. *Basque and Catalan Nationalism: An Evolution*
(<http://www.fairobserver.com/region/europe/basque-and-catalan-nationalism-evolution/>, 25. 4. 2016).

Fundación para la Libertad. *The Autonomy of the Basque Country*
(http://paralalibertad.org/wp-content/uploads/J_Corcuera_Ingles.pdf, 2. 4. 2016).

Gencat. *Judicial Power in Catalonia*
(http://web.gencat.cat/en/generalitat/estatut/estatut2006/titol_3/, 1. 4. 2016).

Gencat. *Sources of financing* (http://economia.gencat.cat/en/70_ambits_actuacio/relacio_amb_inversors/fonts_de_financament/fonts_de_financament/, 1. 4. 2016).

Gencat. *Statute of Autonomy* (<http://web.gencat.cat/en/generalitat/estatut/>, 20. 4. 2016).

Gencat. *The Government* (http://www.govern.cat/pres_gov/govern/ca/index.html, 1. 4. 2016).

Gencat. *The President* (http://www.president.cat/pres_gov/president/ca/index.html, 1. 4. 2016).

Kultura. ejgv. euskadi. eus. *Basque Country* (http://www.kultura.ejgv.euskadi.eus/r46-714/es/contenidos/informacion/ezagutu_eh/es_eza_eh/adjuntos/eza_en.pdf, 20. 4. 2016).

LOTRACA – *Ley Orgánica 11/1982, de Transferencias Complementarias a Canarias* (<http://www.rtv.es/noticias/representantes-del-parlamento-canario-se-trasladan-hasta-madrid-para-defender-la-37758.aspx#.VyIgbDSLTMw>, 20. 4. 2016).

LOTRAVA – *Ley Orgánica 12/1982, de Transferencia a la Comunidad Valenciana de Competencias en Materia de Titularidad Estatal*. (<http://blogs.ua.es/estatutcomunitatvalenciana/2013/01/25/lotrava/>, 20. 4. 2016).

Lowtax. *Spain: Canary Island special zones* (<http://www.lowtax.net/information/spain/spain-canary-islands-special-zone.html>, 20. 4. 2016).

Noticias Juridicas. *Estatuto de Autonomia de Canarias* (http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo10-1982.html, 20. 4. 2016).

Noticias Juridicas. *Estatuto de Autonomía de Extremadura* (http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo1-1983.html, 20. 4. 2016).

Noticias Juridicas. *Estatuto de Autonomía de Extremadura 2011* (http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo1-2011.html, 21. 4. 2016).

On the Commons. *Big Differences in Catalonia and Scotland on Independence* (<http://www.onthecommons.org/magazine/big-differences-in-catalonia-and-scotland-on-independence>, 1. 4. 2016).

Parlament de Catalunya. *Statute of Autonomy* (<http://www.parlament.cat/document/cataleg/150259.pdf>, 1.4. 2016).

Real Academia Española. *Comarca* (<http://dle.rae.es/?id=9t0d6eN>, 1. 4. 2016).

Spain. *Valencia Regional Government Palace* (http://www.spain.info/en/quieres/arte/monumentos/valencia/palacio_de_la_generalitat.html, 20. 4. 2016).

The Guardian. *How do Scotland's tax and spendings powers compare with Catalonia?* (<http://www.theguardian.com/news/datablog/2014/dec/05/how-do-scotlands-tax-and-spending-powers-compare-with-catalonia>, 1. 4. 2016).

The Local Spain. *Rich and poor divide of Spanish regions revealed* (<http://www.thelocal.es/20150721/rich-and-poor-divide-of-spanish-regions-reveal>, 20. 2. 2016).

Trinity College. *The Prevalence of a strong Regional Identity and desire for complete Political Autonomy in Catalonia and not Valencia* (<http://digitalrepository.trincoll.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1452&context=theses>, 3. 4. 2016).

World Bank. *What is Decentralization?* (http://www.ciesin.org/decentralization/English/General/Different_forms.html, 22. 4. 2016).

RESUMÉ

The objective of present diploma thesis – *Process of Decentralization in the European Political System: The Case of the Kingdom of Spain* – is to present current trends in federalism and regionalism. The paper follows the intellectual debate between above mentioned processes in goal to show how they were adopted by Spanish kingdom and its political praxes. Spain was chosen as a case study because it has quite decentralized structures. It consists of 17 autonomous communities (regions) which have their own governments, presidents and parliaments as well. This is the reason why we can easily find presence of both trends here.

The main purpose of this paper is to focus on distribution of powers between regions and findings if it is constituted more by federalism or regionalism. With regard on this goal the paper was divided into two crucial parts. First is focused on conceptual framework of above mentioned process – federalism and regionalism. It consists of theoretical terms and their political forms in praxes. In case of federalism it is federation and in case of regionalism is regionalized state. Differing of these political forms was important to realize how each other deal with distribution of powers between the central and regional level (subunits).

Second section of the paper refers to case study of Spanish Kingdom. Spain has experienced a significant degree of decentralization since the late 1970s. After end of undemocratic regime of Franco, Spain has created 17 self-governing regions by setting up their autonomous statutes. Spain managed to adopt federal institutions without compromising its geographic integrity, a rare example for a multiethnic state. Anyway the partition of Spain into self-governing units followed the different ways getting this autonomy with different extent of powers. We can recognize two main ways how to gain autonomy – fast track and slow track. First belongs to historical nations who have more right to declare their autonomous demand. Basque country and Catalonians represent this group in the paper. The second group is represented by Valencia, Canary Islands and Extremadura. This paper tries to find out if there is a correlation between federalism and regionalism and current status of autonomous community.

Conclusion of paper is that an asymmetric distribution of powers endeavours to reflect historical, ethnic, religious, linguistic or geographic features of defined regions was transferred into symmetric according to new reforms of autonomous status in several regions.